

знање • веровање

УСПЕХА

стварање • вредновање

Никад довршено питање: ко сам, шта сам и куда идем, добија на новом значају на почетку новог, двадесет и првог века. Аутобиографијом се можда најбоље трага за одговором на овај проблем као личан, индивидуалан, сопствени, но и општељудски. Писци постављају ово питање поново са становишта идентитета. Ово становиште далеко се распростире, управо као “продужетак” савремене филозофске еволуције која у феноменологији налази свој најјачи израз и најоштрије проблематизовање овог проблема.

Не знамо шта се дешава са једном судбином, све док се једном не доврши. У овом тренутку не постоји актуелнија књижевна форма, чија је моћ тако велика, као што је моћ аутобиографије. Њоме се настоји да се да јединство свом животу, смисао свом постојању. А о идентитету је реч! У новом технологизованом свету, у којем човечанство бивствује, постаје још актуелније и неизвесније.

Проширујући смисао жанра аутобиографије, уопштавајући је, у овом и претходном броју “Успех” донели смо прилоге двоје аутора, настале по међународном пројекту. Парафразирајући песника, могли бисмо да закључимо: у аутобиографији ништа није изгубљено, само је сажето.

ПРИЧЕ

Драгослав Михаиловић
Ирена Лукшић

ПОЕЗИЈА

Иван Негришорац
Предраг Бајо Луковић
Елфрида Матуч - Махуља

ЕСЕЈИ

Марко Недић
Велимир Поповић
Јован Илић
Лидија Дујић

РАЗГОВОР СА Пером Зупцем

ДОДАТАК

Петнаест година Филекса

№ 10

Милош Станковић

СИМБОЛИЧКИ ЖИВОТ

Битно обележје најдубљег и најстаријег слоја психе је универзалност. Становник Њујорка или Лондона и припадник неког изолованог афричког племена поседују заједничке и типичне представе. Оне су ујединитељска потка, сагледана кроз индивидуалну искуствену призму због које добија специфичну димензију...

Полазећи од ове хипотезе, Карл Густав Јунг је антрополошки и психолошки изучио како модерног човека, тако и примитивне менталитете. Ради својих истраживања путовао је по Северној Америци, Индији, Африци, Аризони, Новом Мексику, Кенији. При том је истражио на стотине снова, уметност, религију митологију, бајке и фолклор, магију и средњевековну алхемију. На крају, успео је да докаже да у наведеним људским делатностима имамо остатке колективно несвесног.

По Јунгу, капитална уметничка дела за човечанство своју инспирацију и духовну снагу настајања дугују трансперсоналном слоју психе. Отуда је позната Јунгова критика Фројдовога тумачења живота и дела Леонарда да Винчија. Тумачење генијалних и веома импресивних Леонардових дела, Фројд је свео на "лични роман", обухвативши само лично, а занемарујући колективно несвесно, односно трансперсонално искуство. Ово је недопустиво зато што исконска снага великих уметника извире, пре свега, из најдубљих слојева психе.

Митологија и митови су одраз наше унутрашње природе, а фигуре које се тамо појављују (змај, једнорог и демон) пројектовани су облици трансперсоналних искустава. Отуда објашњења појаве да се у две географски и културолошки различите средине могу појављивати слични или исти митови.

Средина у којој се јављају је различита, али је "талог" у психи исти или веома сличан.

Опити средњевековних алхемичара, као што су трансформације хемијских супстанци, представљају несвесни процес психичког преображења. Унутрашњи доживљаји алхемичара материјализовани су кроз храбре покушаје да претворе олово у злато, да пронађу камен мудрости итд. У сржи ових материјалних процеса налази се пројектован психолошки процес. Када су покушавали да нађу

ЕНЕС ХАЛИЛОВИЋ ВОЋКЕ

*Свако̄ љролећа
О̄тац узима калемарске маказе*

*Уз с̄табла се ђење,
Скакуће љо з̄ранама,
Звиждуће -*

Воћке у башићу орезује.

*Свако̄ љролећа
Гледам а и чудим се*

*Како ус̄јева
Да никад не осече з̄рану на којој с̄тоји*

*Иако свако̄ дана
Чӣта новине
И з̄леда дневник.*

камен мудрости, подлога тражења била је психолошка, тј. потреба за самоспознајом дубинских слојева психе колективно несвесног, која код сваког представља исконски извор мудрости.

Снови људи широм планете богати су истом или веома сличном архетипском симболиком. Прелепа девојка у сну може да представља Аниму, женску фигуру која постоји у сваком мушкарцу, или снажан мушкарац представља Анимуса, мушку архетипску фигуру у свакој жени. Ова појава није условљена ни географским ни културолошким обележјима. Када се у сновима јаве овакве архетипске представе, то доводи до ревитализације психе. Снови су специфичан израз несвесног и непресушан извор мудрости. Ако мушкарац сања своју Аниму, а жена свог Анимуса, то може да значи да је свест из неког разлога запоставила своју женску, односно мушку страну личности. Снови овог типа су ретки, али су препознатљиви по томе што по буђењу остављају јак утисак на сневача. Ту срећемо Аниму, Анимуса, Персону, Сенку, мудрог старца, змију, вилу, јаје, савршен круг и све оне архетипске симболе који се не манифестују безразложно већ само у ситуацији када је то за личност најпотребније.

У том смислу, Јунг посматра човека као animal symbolicum, као животињу која употребљава симболе. Парафразирајући швајцарског психијатра Хелмута Харка, можемо да закључимо да слично дрвету које пушта корене према земљи док круна расте према небу, тако и симбол има своју материјалну, али и духовну и опострану димензију. Она се заснива на богатству мудрости, знања и духовним аспектима колективно несвесног. Њихова употреба има ујединитељски утицај, јер помаже спознању надличног смисла и асимилацију у свест, што је једна од најзначајнијих улога. Модерни човек има основну потребу да се уздигне изнад баналности и шаблона свакодневице и открије дубинско-психолошка обележја свог бића, да открије симболички живот.

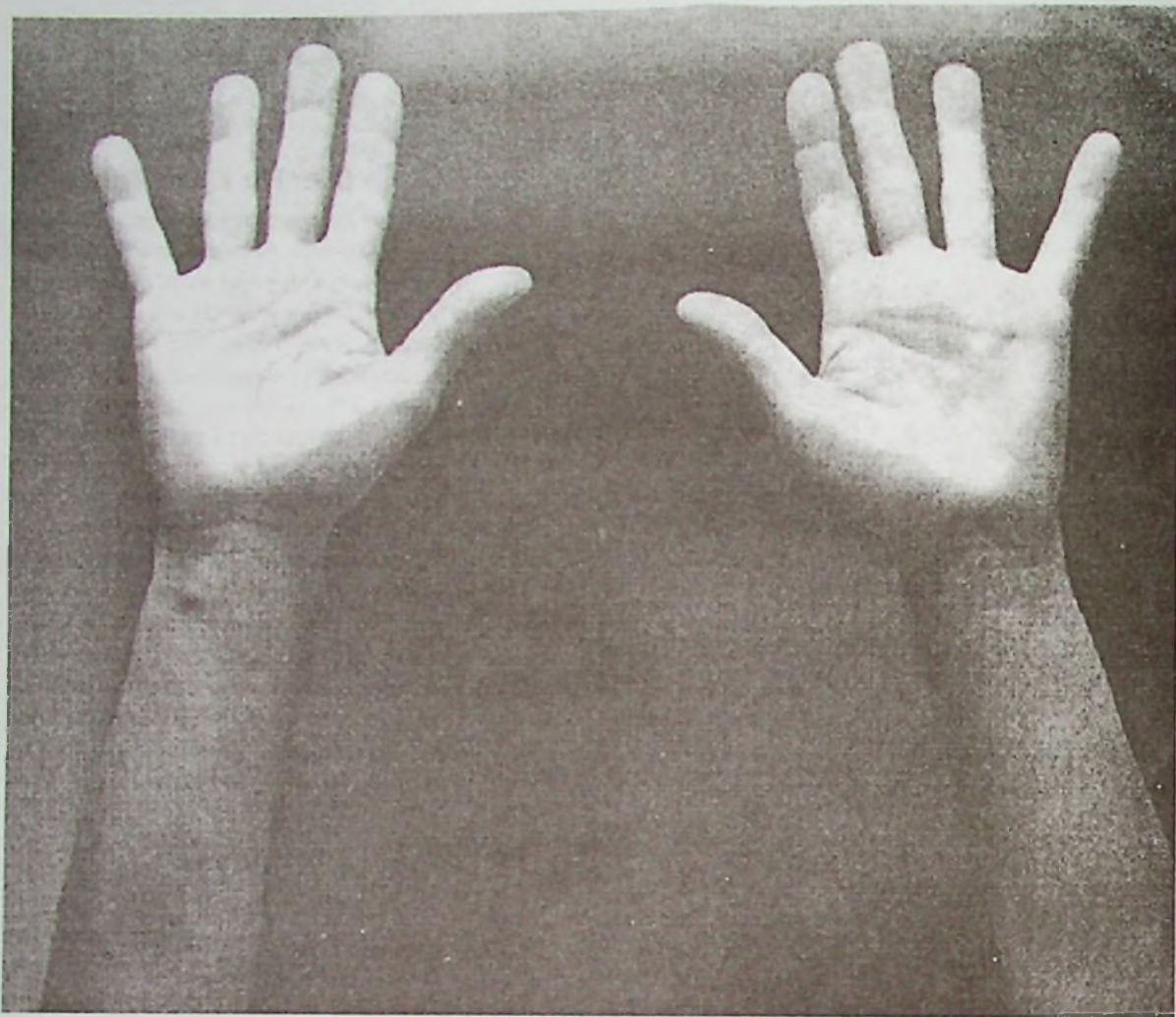

Иван Негришорац

АЛБА ЗА БИСЕРИКУ СВЕТОГ НИКОЛЕ И КУРТЕА ДЕ АРЂЕШУ

Пробудих се јутрос
 Као покровац на одру Богородичином.
 Откуд ја овде, на фресци,
 Међу влашким војводама и јадним телесинама
 Кажњаваним тако да историја запамти
 Веселу окрутност? Душа ми тамна
 Отежала од крађа и прекрађа, лажног сведочења,
 Понеког убиства и ко зна којих још
 Смртних грехова. Непријатељу не бих пожелео
 Такво суочење са самим собом.
 Небески чиста Девица
 Лежала је пода мном мрачнијем од црне земље.
 Њена небеска лакоћа теже ми пала
 Од свих рудника олова и сребра
 Широм Балканског горја. Из Новог Брда, можда,
 Понео сам неку тугу што ме у земљу
 Сабија. И сањам, јадан, да просветлим тело
 И постанем лак као прегршт песка
 И рудника, негде, у Усори и Соли. Све би се, још,
 Могло десити, само да преживим овај блиски сусрет
 Са ћутљивом Светошћу која ми, о мени,
 Толико казује. А сутра,
 Сутра бих, с мало Божје милости, могао се пробудити
 Крај одра Богородичиног, тамо, у земљи Рашкој,
 у Сопоћанској цркви. Преживим ли и то чудо,
 Можда бих постао сјај анђелске ауре
 Што светлуца крај узглавља,
 У ко зна чијем сну. Јесам ли се,
 Мајчин сине, уопште
 Пробудио?

Драгослав Михаиловић

СКУПЉАЧ

Едијев стан, три дана касније.
Еди се у првом тренутку чује из кухиње, где нешто ради. Кад изађе, види се да је преко груди препасан кецељом. Никола, с путном торбом и мантилом крај себе, седи у наслоњачи. Као да је управо ушао. Делује уморно.

ЕДИ:

Како си путовао?

НИКОЛА:

Ништа нарочито. Као обично, било је заморно.

ЕДИ:

(Уносећи лонче с кафом и шољице и стављајући их пред госта):

Ниси имао непријатне сусрете?

НИКОЛА:

Не. Они вероватно мисле да још уговарам послове шпедиције. Можда су дигли руке од мене. А и не спавам по хотелима.

ЕДИ:

Егон се уплашио да те не пресретну.

НИКОЛА:

Видео сам. Али нема разлога. Чуо си се с њим?

ЕДИ:

Па где онда спаваш?

НИКОЛА:

Код неког пријатеља. Као, ово, код тебе. Ако негде немам никог, удешавам да путујем ноћу. Мало придремам у возу или аутобусу. Тако, дан проведем тамо, а ноћу се враћам или путујем даље.

ЕДИ:

Па можеш ли да издржиш?

НИКОЛА:

Како ћу другачије? Ако баш морам да одем у хотел, за који немам ни пара, онда ништа не остављам у соби него у торбици вучем по граду преко рамена као сеоска скитница... Кажеш, видео си се с Егоном?

ЕДИ:

А како си прошао са другим стварима?

НИКОЛА:

Мислиш на ово с нашим? Па и то је било обично. Негде хоће, негде неће. Плаше се. Неки ме приме са симпатијама и пријатељски, а онда ми кажу: "Извини, молим те да ме разумеш, хтео бих последње године да проживим у миру." Неки, чим им нешто споменеш, побегну главом без обзира. Највише се боје од магнетофона. Плаше га се као ђавола.

ЕДИ:

Као Егон. Па мораш и да их разумеш.

НИКОЛА:

Ма разумем ја њих, али понекад се питам да ли они макар покушавају да разумеју мене. Понекад ми баш скачу по глави.

ЕДИ:

Па је л' ти то што си добио чему вреди?

НИКОЛА:

Не знам још. Видећу у Загребу. Неки пут ти се чини да је нешто важно, а кад га погледаш боље, видиш да потиче из неке приче која нема основу. Срећом, има и обрнутих ситуација... Не одговараш ми јеси ли се видео с Егоном.

(Још једанпут не одговоривши, Еди одлази у кухињу.)

ЕДИ

(враћајући се):

Али ако се на путу ниси провео добро, код мене ћеш се провести боговски. Знаш ли шта сам ти спремио за ручак?

НИКОЛА:

Ајде' баш кажи.

ЕДИ:

Јеси ли некад пробао нешто што се зове соте строганоф?

НИКОЛА:

Не сећам се.

ЕДИ:

Да јеси, сигурно би се сећао. Нисам сигуран да му знам историјат, али чини ми се да га је смислио неки руски племић по имену Строганов; пре револуције, наравно. Он је често

долазио у Париз и једанпут је у једном чувеном париском ресторану, можда баш у "Максиму", хтео да погости неко друштво. За тај ручак је шефу кухиње дао један свој рецепт и замолио га да им по њему припреми главно јело. Оно се састојало од лако упржене младе говедине и соса од свежих печурака, с луком и разним другим додацима и зачинима; на крају је то требало да се мало прокрчка заједно. Кувар је јело спремио тако како је наручено, ручак је испао величанствен и како се и њему допао, замолио је аристократу за дозволу да га унесе у свој редован јеловник. И од тада оно носи назив соте строганоф.

НИКОЛА:

Дакле, пробаћемо господина Строганофа. Ништа ми не одговараш о Егону...

(Еди се опет нечим замајава.)

НИКОЛА:

Шта је, нешто није у реду?

ЕДИ:

Био је ту...

НИКОЛА:

Не пристаје?

ЕДИ:

Сав је у паници. Дошао је испијен, блед, избечен. Просто заудара на зној од страха. Његова Ивана каже да сву ноћ није заспао, хтела је да зове хитну помоћ. Захтевала је да оде у Удбу да те пријави. А видео си колико је он слуша. Није био против тога, али је најпре хтео да разговара са мном. Желео је прво са мном да расправи чији си шпијун, па онда да оде. Колебао се да ли си из Удбине или неке стране агентуре. А да си провокатор, то је за њега поуздано. У ствари, хтео је да му дам дозволу за денунцијацију. И, наравно, грдили су и мене. Нарочито она. Како сам смео, кажу, да им те одведем.

НИКОЛА:

Обично мисле да сам из Удбе. И је ли отишао?

ЕДИ:

Не, некако сам их смирио. Попили су кафу и отишли кући.

НИКОЛА:

Стално имам такве доживљаје. Навикао сам већ. Жао ми је због тебе. Ако то ипак уради, упетљаће и тебе. Имаћеш главобоље.

ЕДИ:

Мислим да неће. Рекао сам му да, ако то учини, мене никако не би могао да избегне. А питао сам га како би ме после тога погледао

у очи.

НИКОЛА:

То ће га, мислиш, задржати?

ЕДИ:

Мислим. Онако како не може да издржи теби да буде сведок, тако не би могао да поднесе ни мој прекоран поглед. Ми смо се познавали још као деца у Вуковару. Јеси ли такве случајеве већ имао?

НИКОЛА:

Овакве драстичне нисам. Никад ми нико није запретио да ће ме оцинковати.

ЕДИ:

А је ли те ко већ оцинковао?

НИКОЛА:

Да ти право кажем, не знам. Вероватно њушкају око мене - поготову од шездесет осме, кад сам оно писао београдском студентском покрету - али ја то поуздано не знам, нити су ме позивали. А нисам се ни обраћао онима у које сам сумњао. Сад сам први пут чуо да ми човек каже како је ишао иследнику да му некога пријави зато што чежњиво гледа према копну. Такви су мене одбијали, као што сам, највероватније, и ја одбијао њих. Ако бих видео да се неко колеба само зато што страхује да би се то што чиним неким случајем могло провалити, посвећивао бих му пажњу и разговарао бих више пута. Ако бих, пак, осетио да се човек сувише плаши и да за то нема живаца ни снаге, повлачио бих се. И чинио бих се као да га никад ништа нисам ни питао. А то најчешће и нису били лоши људи, они, просто, нешто не могу да поднесу. Први пут сам сад код некога продро тако рећи на силу. Јер Егоново сведочење би ми било драгоцено. И видиш како је испало. Могао сам да угрозим друге људе.

ЕДИ:

Јако верујеш у то што радиш?

НИКОЛА:

Мислиш да ли верујем да ће нам то помоћи? Да ли ће нас људи разумети?

ЕДИ:

Отприлике.

НИКОЛА:

Па, не баш. Чак и не мисли на то. Али сматрам да је људски нешто покушати. Људски је злу се супротставити. Супротстављање га неће зауставити, али га у његовом моћном надирању може бар мало успорити. Као што је зло вечно, волео бих да верујем да је вечно и супротстављање злу. Су-

протстављање злу је - лековито. За људску расу је суштински важно да зна да је у својој прошлости имала такве уврнуте индивидуе које су се, без икаквих других намера, тако рећи из естетских разлога, усуђивале да се злу супротставе. Па коштало их шта коштало. Зато ме овакви као Егон умеју доста онеросположити. Обично их разумем, и не грдим их, али понекад ми се учини да бих их готово могао мрзети. Каткад ми голооточани изгледају као да су једва дочекали да им се деси то што им се десило да би се брже-боље стровалили у блато. И да се онда годинама и деценијама са задовољством у њему ваљају. Блато у које су гурнути они понекад схватају као нешто сасвим нормално и никад и не покушају из њега да устану.

ЕДИ:

Ако тако мислиш и о Егону, грешиш.

НИКОЛА:

О, заиста не знам. Али понекад бих их баш могао мрзети.

ЕДИ:

Знаш ли да је за време рата био у логорима на Старом сајмишту и у Јајинцима?

НИКОЛА:

Откуд он тамо? Зар нисте били у Хрватској? Мислио сам да је био у Јасеновцу.

ЕДИ:

Вуковар јесте припадао Независној Хрватској. Некад је имао велику јеврејску заједницу; сад од ње, наравно, нема никог... Бежао је, као ја. Ја сам се спасао тако што сам непрекидно слушао Хрватски круговал. И кад сам по кампањи против Јевреја закључио да ће нас покупити, у договору с мојима, сео сам у воз, па сам се преко Загреба - једног тренутка у купеу сам седео с усташом из моје гимназије, али он ме се или није сетио или није хтео да ме пријави - спустио у Краљевицу у Хрватском приморју, где сам имао далеке познанике. Далмацију и део Хрватског приморја тада су држали Италијани, који Јевреје све до четрдесет треће нису дирани. Тада су нас, вероватно под немачким притиском, ипак покупили и сместили у логор на Рабу, где су дотле лежали Словенци из Ослободилне фронте. Смртност на Рабу је, због страшне глади, била огромна, али систематски нас нису истребљивали. Око италијанске капитулације септембра четрдесет треће успели смо некако да се ослободимо. И ја сам после тога, до краја рата,

био у партизанима. Мој старији брат, који је пре рата у Београду био доста познат боксер тешке категорије, у Вуковару се одвојио од мене; удвоје је било и опасније путовати. Био је веома снажан. Скочио је у Дунав и запливао према српској страни Срема, коју су такође држали усташе, намеран да оде пријатељима у Београд. Али није се сазнало да ли је успео да преплива. Не знам да ли је стигао до Срема и Београда или није, на Дунаву му се изгубио траг. Моје су, у Хрватској и Мађарској, где су исто живели, осим мене и једне далеке сестре од тетке, која ми се три деценије касније јавила из Аргентине - сам бог зна како је тамо доспела - све похапсили и, у Јасеновцу и другде, погубили. Укупно њих двадесет осам. Једну тешко болесну и непокретну тетку из Вуковара су понели у кревету - морали су је носити рођаци - и убили је, изгледа, још у Винковцима. Тако су прошли и сви Егонови, осим његове мајке, која је доспела у логор у Равензбургу у Немачкој и ту некако преживела. А Егон се, исто као мој брат, запутио преко Дунава - превезао га је неки чамџија - и успео да стигне на ову страну. Из Срема се склонио у мекши мађарски рержим у Бачкој. Ту се доста дуго скривао на салашима код очевих пријатеља изигравајући слугу - отац му је био крупан трговац стоком - а кад су четрдесет треће и Мађари почели Јевреје да јуре, уз нечију помоћ, прешао је у Банат. Банат су тада, опет, као своју територију, држали Немци. И ту је он два-три месеца успео да остане на слободи. Али почетком јесени четрдесет треће су га ипак ухватили. Истребљење Јевреја у Србији Немци су били завршили још две године раније - он је носио и лажно, српско име - и новембра четрдесет треће су почели да уништавају трагове. Сместили су га најпре на Сајмиште, а онда у Јајинце. И, у Јајинцима, млад, снажан, доспео је у групу за спаљивање лешева. Тамо крематоријум није постојао и спаљивање се обављало примитивно - ставља се ред цепаница, па ред лешева, па се залива бензином. А како су и ти из групе стварно били осуђени на смрт - чим заврше посао, били би пострелани, што логорске власти ипак нису доспеле - потпуно су престали да их хране. И ови су, излудели од глади и исцрпљености, међу полутрулим лешевима тражили било какве остатке хране; једном су у јами нашли теглу некаквог пекмеза и, оним

замазаним рукама, у тренутку су је испразнили. И, чим би немачки стражари окренули главу, с оних чакљи којима су радили, штрпали испечене парчиће и трпали у уста...

НИКОЛА:

Никад за то нисам чуо... Нико о томе, ваљда, није ни писао.

ЕДИ:

Како би и писао? Ко о томе може писати?... Ипак, један Босанац из гробарске групе је у некој књизи о Јајинцима нешто натукнуо. Није баш испричао појединости, али алузија је доста јасна. А и он је, не знам да ли случајно или намерно, затим код наших другова заглавио Голи оток. Био је, кажу, потпуно луд.

НИКОЛА:

И Егон је био у тој групи?

ЕДИ:

Неколико пута ми је напоменуо. Онако, у пола речи. Још, каже, осећа онај мирис у носу, још осећа укус у устима...

(Мало поћуте.)

НИКОЛА:

Можда је тога било и на Голом отоку. Чуо сам нешто. Ваљда педесет прве, у неком вагонету далеко изван логора спаљивали су мртве. И тада су нека двојица - то - тако, пробали. После су, каже, дуго повраћали.

ЕДИ:

Мислиш да је то тачно?

НИКОЛА:

Не знам. То сам чуо посредно. Мени није причао. Тврди се да је један управник у неком говору рекао: "Јешћете се ви између себе, јешћете један другог." Можда је то мислио - преносно. А можда му се његова лепа визија и физички остварила.

Они су увек имали лепа човеколика виђења...

(Опет заћуте. Еди крене у кухињу, одакле се затим зачује чагрљање кухињских судова. Никола у напосоњачи у атељеу као да мало задрема. Еди уноси тањире и прибор за јело и почне да их распоређује по столу. Гост се, можда од тога, прене.)

НИКОЛА:

Изгледа да сам мало задремао... Шта то радиш?

ЕДИ:

Постављам за ручак.

НИКОЛА:

Чекај мало. Немој да постављаш. Можда нећемо да ручамо.

ЕДИ:

Како нећемо? Нећеш ваљда дозволити да мој специјалитет пропадне?

НИКОЛА:

Извини, сетио сам се да у Загребу имам нешто хитно да обавим. А имам згодан воз. Хоћу да га ухватим.

ЕДИ:

О, бога ти, тако изненада! Зашто се тако журиш? Није те ваљда Егон толико онерасположио?

НИКОЛА:

Ма не, него морам да идем. А мало сам се код тебе и освежио. (Почињући да се припрема за излазак:) Поздрави Егона. Кажи му да га разумем и да нисам љут на њега. Нисам желео да га узнемирим. Жао ми је што сам направио узбуну у његовој кући. Нећу то више учинити. Заборавићу да сам икад био у њиховој кући. А и они мене нека забораве, као да ме никад нису ни видели ни чули.

ЕДИ:

Рећи ћу им... О, бога ти, шта ти учини. Пропаће ми стенограф.

НИКОЛА:

Са господином строганофом ћу се упознати други пут. Ако буде прилике.

ЕДИ:

Зашто не би било прилике? Ваљда ћеш доћ и опет.

НИКОЛА:

Ах, шта знам. Морам мало да одем у болницу. Доста дуго ме опомињу.

ЕДИ:

Зашто у болницу? Је ли нешто озбиљније?

НИКОЛА:

Не знам. Нешто старачко. Последице можда. Нешто - интимно.

ЕДИ:

Па јави ми шта је. Можда бих могао и да те посетим.

НИКОЛА:

Видећу. Хвала ти.

(Узима путну торбу преко рамена, па из ње, као да се изненада нечега сетио, вади један лист хартије, који спушта на сто пред Едијем.)

ЕДИ:

Шта је то?

НИКОЛА:

Ако се нешто деси. Ту су ти адресе где сам нешто оставио. Код куће немам ништа. Да то што сам досад радио не пропадне. Ја ћу те

Академик Драгослав Михаиловић, коме су већ извођене драме на сценама српских позоришта, има их још неколико у рукопису. Деценијама се борећи да докаже беспримерност насиља над политичким и идеолошким

неистомишљеницима режима за нама, испољеног на стратишту Голи Оток, и у рукопису Скупљач то чини из једног другог и другачијег угла - оног који покушава са знатне дистанце да сакупи исказе логораша, логорске податке: да их неко, ко хоће, узме да посао настави.

Објављујемо трећи део драме, којим се згушњава и завршава, свом трагичношћу удеса.

Људе обавестити да ће их неко посетити и да имају у њега поверење.

ЕДИ:

Чекај, бога ти, Никола. Ја за то уопште нисам спреман. Немам времена. А и старији сам од тебе.

НИКОЛА:

Не мораш сам ништа да радиш. Волео бих да ти то наставиш, али ако не будеш могао, адресе дај сину, буде ли пожелео да се врати, или неком другом, у кога имаш поверења. Да имам деце, оставио бих њима. Али немам их. И ниси сам коме ово остављам. Има их још неколико који адресе имају. Важно је, само, да те ствари тамо остану читаве и да их неко, ко хоће, узме да посао настави.

(Пре него што се Еди снађе, Никола га грли и журно излази. Еди узима лист са стола и гледа га.)

ГЛАС ИЗ ЗВУЧНИКА:

Скупљач логорских података Никола Чучковић се, убрзо после одласка из Ниша, нашао у једној загребачкој болници, одакле је Едију стигла вест да је умро. У погледу његове смрти остале су извесне сумње. Његовој растављеној жени изгубио се траг. Неколико година касније неки Чучковићеви списи објављени су у Београду. Еди Бергер наставио је посао скупљача.

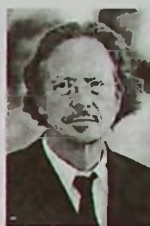
(Еди забинуто гледа у онај лист. Пада завеса.)

Марко Недић

ПУТНИЦИ, РАДОЗНАЛИ И УЗНЕМИРЕНИ

Х. К. Андерсен

Петер Хандке

БАЗАР ЈЕДНОГ ПЕСНИКА

Базар једног песника, путописна проза данског писца Ханса Кристијана Андерсена, најпознатијег аутора уметничких бајки на свету, савремене читаоце упознаје са једним новим и другачијим Андерсеновим текстом, који се по жанру разликује од његових бајки, али се по духу, атмосфери и оствареним естетским особинама у потпуности надовезује на њих. Андерсен из перспективе радозналост, сензибилног и образованог ствараоца у *Базару једног пресника* описује једно од својих многобројних путовања по Европи прве половине и средине XIX века. Путовање је започео у Немачкој и наставио га по земљама Средоземља – Италији, Грчкој и Турској – и по пределима Доњег и Средњег Дунава – по Бугарској, Влашкој, Србији, Мађарској.

Његов путопис је књижевно и културолошки значајан не само зато што га пише један од најчитанијих светских књижевника свога и нашег времена већ што у њему подједнако открива и своју занимљиву стваралачку и своју сложену интимну личност и што данашњим читаоцима приближава стварност прве половине XIX века у Европи и у Средоземљу, у првом реду уметност, обичаје, историју, културу, свакодневни живот земаља кроз које пролази. Посебан део књиге говори о Србији и њеној култури, традицији, начину живота у првим послеустанничким деценијама у којима се наша земља постепено почела ослобађати турског утицаја и приближавати се европској култури и вредностима.

Андерсенов путопис је испуњен најдубљим песничким доживљајем стварности, а исписан је средствима непосредног и веома сликовитог наративног казивања. На свакој страници се осећа рука истинског ствараоца, испуњеног жељом за сталним сазнавањем нечег новог, вредног и садржајног. *Базар једног песника* је књига која субјективни доживљај непосредне стварности уздиже на ниво аутентичне песничке пројекције света.

ЈУЧЕ, НА ПУТУ

Петер Хандке (рођен 1942), романијер, приповедач, песник, драмски писац, есејиста, путописац, полемичар, филмски сценариста, преводилац, ангажовани интелектуалац у најбољем значењу те речи, аутор преко педесет објављених књига, несумњиво је данас, по општем признању објективне критике и многобројних читалаца, један од најцењенијих и најбољих књижевника који пишу на немачком језику. Стални кандидат за Нобелову награду, коју, као ни Борхес, очигледно не може да добије из политичких разлога, добитник и губитник других познатих признања која се у Европи и свету дају за књижевност – последња међу њима је "Хајнеова награда" - у сваком свом остварењу, остајући непосредан, емотиван, критичан, ироничан, замишљен над судбином човека у данашњем свету пуном агресије и нехуманости, тематски и поетички је нов. Такав је био и у својим ранијим књигама, у културној драми *Псовање публике* на пример, или у прозном остварењу *Голманов страх од пенала*, а такав је и у најновијим, у драми *Трагови залуталог*, или у роману *Дон Хуан*, који је објављен и на српском језику.

Дневничко-путописне прозе *Јуче, на путу*, испуњене су изворним, дубоко личним доживљајима и опсервацијама о оним пределима и културама кроз које је, од новембра 1987. до јула 1990, у току непрестаног и динамичног трогодишњег путовања по Европи и по свету, додирујући при том и неке крајеве наше некадашње државе, Хандке пролазио као радознали и узнемирени путник, који отворено али и трајно скептичног погледа и става посматра и процењује стварност у којој постоји као јединка. Повезујући и различита интелектуална и стваралачка интересовања, од оних везаних за културне и уметничке континуитете и артефакте, до оних у којима критички процењује савремени отуђени и технологизовани свет, он у једном луцидном стилском и мозаичком сагледавању данашње и јучерашње стварности, сугерише дубоко рефлексивну поетску слику природе и лепоте света и значења које му својим доживљајем и мишљу даје сам човек.

СМЕЛИ ПОГЛЕД У РУСКУ СТВАРНОСТ

Николај Васиљевич Гогољ

Будући писац био је један од ретких младића који је из Њежинске гимназије понео снове о високом подвигу служења отаџбини. Изабрао је право, сматрајући да ће као правник моћи да се најефикасније бори против неправди. Није на томе истрајао.

У господском и хладном Петрограду, пуном противуречности и контраста, Гогољу је свет детињства и ране младости морао да изгледа поетичан и драг. Средина која га није примила онако како је он очекивао пробудила је у њему сав разноврсни свет понет из родне Украјине; препун светлости, сунца, разноврсног и узбудљивог живота. У таквом једном времену рађају се његове незаборавне приповетке "Вечери на салашу крај Дикањке" и друге. Пошао је својим путем. Комизам и сатиричност преплићу се са лиризмом, са пишчевим размишљањем о смислу живота, о лепоти прирде, о богатству људи, о свему ономе што одушевљава уметника. Одлично је знао фолклор и народни живот у коме је настајао. Од мајке је тражио да му пошаље све што види и чује, да добије разноврсну грађу да што рељефније оствари своју слику света. Његове странице су раскошних боја, чују се народни гласови и древне неограничене старине, књига која доноси ретко богатство живота у слаповима. Таква је књига *Вечери на салашу крај Дикањке*, ништа необично, ништа вештачко, све спонтано.

У чему лежи снага његовог талента? Пре свега, у фолклору. Фолклор је у његовим приповеткама уметничко средство а не циљ.

Једна од најплодотворнијих црта Гогољевог талента потом јесте фантастика, која је дошла до изражаја у првим његовим приповеткама. Јунаци су овде стављени у невероватне ситуације, сусрећу се са натприродним силама, вампирима, ветрушкама и најразличитијим облицима и у најразличитијим приликама. На први поглед, Гогољева фантастика извире из народних бајки и легенди и у тим приликама испољава сва своја својства. Гогољеви фантастични јунаци представљају се као нечисте силе. Девојка утопљеница из "Мајске ноћи" после смрти помаже људима и бори се против нечистих сила. Тајанствено и невероватно код Гогоља често добија реалну животну вредност са фантастичним и реалним слио се Гогољев поступак у грађењу комичног. Фантастично и комично се преплићу и долазе до изражаја у *Женидби* и *Ревизору*.

Он је геније не само у томе што је у Вечерима користио народне мотиве, народне теме, што је вешто користио средства народног казивања, већ у томе што је дубоко познавао народни живот, умео је да проникне у најскривеније тајне народног стваралаштва. Гогољ воли живот, ужива у његовој лепоти и постојању, али и уме да му се потсмехне. Додиривало се комично и трагично, весело и тужно, ситничаво и херојски, бајка и реалан живот, руске биљине и украјинске думе.

Из овог разноврсног комбиновања изникао је сатиричан однос према свему што је ситничаво и бесмислено. Ту се развија једна од најизразитијих црта његовог талента - сатира. Гогољ сатирички слика сав паразитизам спахијске средине, њену духовну пустош, и путем контраста замагљује лепоту рада, живота човека из народа.

Терен његових трагања је и историја, општа руска и украјинска историја. Његово интересовање за историју имало је дубоке корене у руском друштву. Резултат тог трагања је збирка приповедака *Миргород*. На необичан и чудан начин говори о реалности руског савременог живота и живота људи у његовом родном крају.

И овде Гогољ није могао а да не унесе елемент сатире. Он каже: "Врата певају" уместо шкрипе. У лирским отступањима он шкрипу врата чује као зов детињства. Када је из великог суровог света дошао у тишину свог завичаја, он је осетио поезију живота која већ одлази. У поређењу са Петроградом у коме животни вртлози односе на дно масу људи, који су били захватили и самог Гогоља. У Миргороду се пропада тихо, незапажено, мирно.

Мира код Гогоља нема. Он трага такође по прошлости где су његови јунаци преци, козаци из чувене Запорошке сече, чији је највећи идеал слобода. Козаштво је израђено на основама фолклора без кога Гогољ не би био оно што јесте. Он је осетио сву драг легенде, лепоту непостојања одређене границе између живота на земљи и живота у легенди. Паралелу између оголелог дрвета и Тараса Булбе нуди легенда. Гогољ је умео да средства легенде вине у стварност. Снага писца су ликови од емоција и страсти, али и извор пропаста. Гигантска борба између двају осећања, осећање љубави према отаџбини, родитељима, оцу, брату, козацима, према народној традицији легенди и идеалима слободе, с једне стране, и љубав

према девојци оваплоћене лепоте коју јунак доживљава као божанску поезију и рећи ће најзад "А шта су мени моји другови, отаџбина. Ја немам никога. Отаџбина моја си ти", пропада.

Гогољ и даље трага. Покушао је да комизам савременог живота и своје представе о њему пренесе на сцену да би их и савременици могли да осете, да би се могли сами себи да несмеју. Одбао је традиционалне теме, лукаве љубавнике, неталентоване стихоклепце, позоришне класичне јунаке европске и руске комедије. Хтео је да покаже своје схватање савремених животних ликова чисто руских карактера. Због тога је он и писао: "Тако вам бога, дајте нам руске карактере, дајте нам нас саме, наше лопове и наше чудаке. Изведите их на сцену да им се сви смеју."

Свестан тога да није све рекао и показао у *Женидби*, пише Пушкину: "Рука дрхти од жеље да напише комедију". Пушкин одговара да ће комедија бити ђаволски смешна.

Тако се рађа комедија из савременог руског живота која је уметничким квалитетом, дубином захвата теме, понирањем у дубоке социјалне садржаје, вештим заплетима, добила ретке уметничке квалитете и постала део класике *Ревизор*. Циљ ове комедије је да разоткрије унутрашњи живот руског чиновништва, да покаже сву бесмисленост његовог постојања. Гогољева комедија садржи снагу живота, снагу сатире и смеха. Комедију чине чиновници свих ступњева, спахије, полицајци. Један мали градић за Гогоља симбол је општих градова Русије. Провинцијски град живи својим животом, удаљен од престонице, комуникација, удаљен од света. Сви користе положај да се домогну виших чиновна, положаја. Сви пљачкају, сви узимају мито, сви су комични. Ђаволски смешна комедија настаје кад долази ревизор. Сви се из темеља мењају, али најалост, не могу да сакрију своју праву природу.

Гогољева комика, Гогољев смех је оплемењујући, у опором свету у коме се само краде, отима, подваљује и клевете. Да ли је ова комика и ова сатира дружила зрачак надз и неки начин да се изађе из безизлазности, питао се писац; питамо се и ми, који проучавамо његова дела и гледамо на позорици Хлестакове, Јаичнице, Тихонове, Чичикове.

Ирена Лукшић

ИЗ “АУТОБИОГРАФИЈЕ”

Четрдесет и шесте године власт је декретом упутила Тонијеву сестру Зору и млађега Лукшића у Вучје, мјесто на југу Србије између Врања и Лесковца. Тамо су као искусни текстилни радници требали помоћи у организацији производње квалитетних тканина. Мјесто је имало одличан енергетски потенцијал: лежало је на ријечи Вучанки, сликовитој и дивљој попут Добре, на којој је Лесковачко електрично друштво још 1903. године изградило хидроелектрану. Централа је опремљена модерним стројевима фирме Сиенс-Халске из Берлина. Зденко и Зора провели су у Вучју око годину и пол. Крајем 1947. оженили су се, а кум им је био Веселин Команов, Војвођанин, који се такођер по заповиједи нашао у том малом мјесту на југу Србије. Брачни пар Лукшић вратио се у Дугу Ресу прије резолуције Информбироа. Веселин Команов, одвјетник, послао им је дописницу исписану латиничким писаћим стројем и пожелео пуно среће. Текстилна творница Вучје запошљавала је двије тисуће радника. Много, али опет и мало – у односу на Памучну индустрију “Дуга Реса” у којој је радило око четири и пол тисуће вриједних текстилаца.

Зорина млађа сестра Даринка декретом је пак послана у Травник. Тамо је упознала Мађара Бајга, по занимању грађевинског техничара, и убрзо се удала за њега. Он је

био једини од фамилије на свадби и послје је причао да му је нетко од нових рођака, по занимању снајдер, понудио бесплатно шивање зимскога капута. Он је то одбио, јер је, вели, израчунао да му је скупљи пут до Травника него нови капут из дућана.

По доласку у Дугу Ресу, Лукшићи су од творнице добили собу у трособноме стану у репрезентативној чиновничкој згради у средишту мјеста. Била је то једина кућа у цијелој околици с правим централним гријањем. У стану су биле још двије чиновничке обитељи. Ту им се 1953. године родила кћерка. Назвали су је Ирена, у част кћери Марје Curie, Irene Joliot-Curie, француске кемичарке и физичарке која је открила умјетну радиоактивност и 1935., заједно са мужем Fredericom, добила Нобелову награду. Тиме, дакако, млади родитељи нису прижељкивали Нобелову награду својој обитељи, него су се једноставно дивили људима који су учинили нешто значајно за човјечанство. Irene Joliot-Curie је имала најљепше име међу њима. Ето, та Ирена сам ја.

Миховил Свибен, Зорин отац, послао је брачноме пару исту онакву дописницу као и Веселин Команов, с марком која је имала Титов партизански портрет у светлозеленој боји, али исписану дрхтавом старачком руком. Исто је желео срећу. Пуно среће.

Зденко је почетком 50-их био

врло активан у мјесноме спорту. Био је предсједник Столотениског клуба. Заједно с легендарним фискултурником Филипом Коком саставио је јаку ногометну момчад на челу с Драгом Дрвделићем. Драго је ратне и првих поратних година живио у Сплиту и играо за Хајдук. Био је то непобједиви клуб, вишеструки освајач првенства Југославије. 1950. године Хајдук није изгубио нити једну утакмицу. Тада је основана и Торцида, прва организирана навијачка скупина у Еуроци. Њеном оснивању кумовао је и Драго Дрвделић, који је те године био на Свјетском ногометном првенству у Бразилу, 1950., дакле, кад је Уругвај победио домаћина с 2:1 и тако му преотео жуђени наслов свјетског првака. Бразил је, веле, ипак био бољи, а успјех се приписивао и навијачима који су се назвали Торцида. Драгу је, осим Торциде, одушевила и Француска, 18-годишња маскота веселог ногометног клуба из Сао Паола, коју је довео у Сплит и убрзо учинио ватреном навијачицом Хајдука. Тренер билих у то вријеме био је шјор Лука Калитерна, а играли су Матошић, Беара, Бегом, Вукас, Кокеза, Луштица и други славни ногометаши. Иако је Дрвделић неколико пута наступао у југословенској репрезентацији, на Зденков је позив 1953. године радо дошао у Дугу Ресу. У творници, у фарберају, добио је занимљив посао, а у тек изграђеној

згради у Јаковчићевој улици – двособни комфорни стан. Био је главна звијезда амбициозног ногометног клуба Дуга Реса. Сви су говорили да је требао постати савезни капетан ногометне репрезентације. Но, у Дугој Реси су у то вријеме играли и Цвитковић, Црнковић и Перушић. Сва тројица каријеру су наставила у загребачком Динаму.

Године 1955. Лукшићи су добили стан у Јаковчићевој улици, точно изнад Дрводелића, у продужетку парка који је некад припадао Анингерима. У стану је двије године живјела зубарица, која је у мањој соби имала илегалну ординацију. И данас се, ако се човјек боље загледа, може примијетити оштећени паркет. Зора је, међутим, на селу набавила велики саг направљен од старих крпа, тако да се оштећења од гипса нису видјела. Зденко је наручно ормар од ораховине и два кауча у тек отвореној творници намјештаја *Полеј*. Стари тата и стара мама дали су им велики Анингеров наслоњач, који се чудом сачувао за вријеме Преокрета. Тони им је поклатио Анингеров врч за воду из кристалнога сервиса, који се за пробране госте чувао у зидноме сефу, иза Ауерове *Циџанке*, у Касину, те незграпни радио-апарат орион супер, купљен у Загребу непосредно прије рата. Био је то солидан темељ за удобан градски живот у социјалистичкој стварности. Зденко је, сто, тих љета могао писати својој жени да му у фабрици осигура кола за повратак из Кочевја, где је мјесец дана био на лијечењу, и фабрички цип га је у договорно вријеме довезао кући.

Крајем 50-их година Зденко је наставио започети студиј на Високој управној школи у Загребу, па је на неко вријеме преселио к мами Штефанији. Загребачки Лукшићи су сад становали у трособном стану у улици Лоле Рибара. Била је то једна смијешна недовршена зграда, преко пута касарне ЈНА, с кројачким салоном у

Ирена Лукшић (1953, Дуга Реса), дипломирала је и докторирала на Филозофском факултету у Загребу. Пише прозу, драме, есеје, ТВ и радио драме, стручне и научне радове, и преводи с руског. Приповетке су јој превођене на енглески, немачки, словеначки и турски језик. Заступљена је у антологијама. Уредница је Библиотеке Књижевна смотра и На трагу класика, чланица редакција више страних и домаћих часописа и сарадница

приземљу. Излог тог салона био је црн од прашине, а писмослика, цимер, одавно је изблиједила. На лесонитној подлози налазио се исјечак из неког модног журнала, свјетлосмеђ и згужван, на којему се истицао наслов *Филмски ситарови и мода*. Писало је, вјероватно, да лијепа одјећа људе чини сретнима, а са сличица су се враголасто смјешкале славне холивудске глумице Carol Lombard, Mae West, Marglene Diretrich, Ida Lupino, Claudette Colbert i Clara Bow. У сусједству се налазила творница кемијско-фармацеутских производа *Плива*, која се прије рата звала *Кашићел* све до 1928. пословала је у Карловцу. Била је позната по својим препаратима *Тоновин*, *Ефејусин*, *Демалгол* и *Трансиулмин*. У Дугу Ресу се Зденко дефини-

тивно вратио 1962. године. Имао је диплому дипломираног управног правника. Но, није наставио посао у управи Памучне индустрије, него је прешао у опћину, гдје је именован начелником Одјела за привреду. У Памучној је као секретар управе стално морао дочекивати некакве делегације – Тита и Јованку, Бакарић

више међународних научних пројеката. Сарадница је америчке Encyclopedia of World literature in the 20th Century i Dictionary of Literary Biographs, као и најважнијих енциклопедијских издања. Повремено наступа као гостујући професор у земљи и иностранству. У домаћим и страним научним публикацијама објавила је тристотинак радова о руској књижевности. Више пута студијски је боравила у Русији.

а и другарицу Марију, Кардеља и Пепцу, Русе, Нијемце, Мађаре, што му је страшно ишло на живце. Особито га је срдило кад су му телефонирали разни републички функционери, најчешће партијски, и тражили постељно платно за себе и своје рођаке на селу. У опћини је остао до пријевременога умировљења у просинцу 1971. године. Многи су у то вријеме напрасно прекинули радни однос. Било је то мучно раздобље хрватске повијести.

Зора је почетком 60-их пак започела изванредни студиј на Економском факултету у Загребу. Она, међутим, није, попут неких својих бивших колегица из Социјалнога осигурања жељела пошто-пото имати високу стручну спрему, него се на студиј одлучила због велике љубави према

ХРВАТСКИ КЊИЖЕВНИ ТРИПТИХ

економским знаностима. Једину потешкоћу представљао јој је немачки језик, јер је некада давно, у вечерњој средњој економској школи у Карловцу, учила француски. Понекад је навечер, прије ТВ Дневника, глачала рубље и тихо мрмљала:

Monsieur et Madame Dupont ont deux enfants... Ils ont un garçon et une fille... Le garçon s'appelle

Pierre... La soeur de Pierre s'appelle Caroline...

Зора је француски учила у гимназији, коју је започела у Риједи, али ју је због рата напустила. Чак је читала неке “теже” писце у оригиналу. Студиј економије јој није требао из неких практичних разлога, јер је с временом стекла добар положај – постала је директорица Занатско-услужног центра. Једноставно је вољела економске знаности.

По завршетку студија, 1965. године, Зора је добила на дар бијелога фићу. Зденко га је узео на кредит. Коштао је милијун динара.

Дакако, у оваквом се амбијенту од Ирене очекивало да направи степеницу више на друштвеној лествици. Да постане правница или економиста. Зденко је вјеровао да би она једнога дана могла успјешно реформирати опћински административни апарат,

јер је постојећа организација катастрофално лоша и неучинковита. Она би, та његова кћер, могла макнути нераднике и натјерати талентиране да заврше започете студије и озбиљно приону послу. Зора је пак испрва мислила како би било красно да њено дијете заврши медицинску и постане лијечница у болници коју је водио знаменити доктор Рукавина. А прије њега још знаменитији доктор Лонгхино. Међутим, с временом је постало јасно да од медицине неће бити ништа, јер се мала јако боји крви и мириса алкохола. Могла би онда, мислила је Зора, постати економиста и предавати политичку економију на Индустријској школи. То би било красно занимање за њу. Имала би пуно слободног времена, љетни допуст од два мјесеца, зимске ферије, па релативно добро плаћу и углед. Још кад би се удала за сина инжењера Орешковића, нитко им не би био раван! Она опака баба, која је тридесетих година држала дућан са чипкама, сигурно би се појела од зависти да види њену кћер у таквој улози! Она баба, која њој, обичној радници, своједобно није хтјела продати бијеле чипкане рукавице... Но, Ирена није марила за дебеле књиге које су се чувале за њу – *Опћу социологију*, *Римско право*, *Економску пројаганду*, *Der Okonomist lernt Deutsch*. Од најранијега дјетињства фасцинирали су је умјетници – Дражен Драшковић, глумачки који је 1964. године побједио на великоме натјечању у плесању твиста у Карловцу, и Мирослав Шутеј, њен братић, који је у то вријеме привукао по-

зорност домаће и стране ликовне критике. Дражен је становао у згради преко пута и свирао је бубњеве. Ирена је сатима гледала како, са чачкалицом међу зубима, вјешто удара палицама по напетом кожи, како притишће педалу која покреће батић и како “мете” четкицама. Гледала је и замишљала како заједно свирају у неком познатом саставу, на фестивалу забавне глуме, Загребу или Сплиту, који преноси телевизија. И како све то помно прате Ерна, Маријан, Жељко, Совјетка, Милица и Сања. Ерна је хтјела бити учитељица, Маријан техничар у творници, Жељко полицајац, Совјетка економиста, Милица наставница а Сања службеница. Свима су се снови остварили. Једино је Совјетка након својега остваренога сна имала трагичну судбину. Послије завршене економске школе она је отишла у Њемачку, јер овдје није могла наћи одговарајући посао, и удала се за америчкога војника, који јој је осигурао живот на високу суму и потом је хладнокрвно убио. Случај никад није разјашњен, иако су на њему радиле најбоље полицијске екипе. Дражен је, међутим, неочекивано нестао из дворишта: најпре је отишао у војску, а онда у Вараждин, гдје му је живјела сестра Нена. Тамо се прикључио популарном саставу *Црно-бијели*. Једном или двапут је чак омладински лист *Плави вјесник* писао о њима. Ирена је мислила да је то крај, слом, њених снова о животу у умјетности...

РОМАНЕСКНЕ ПАРТИТУРЕ

У односу на доминантне струје и процесе у сусједним еуропским књижевностима, хрватска је писана књижевност од самих својих почетака обиљежена одређеним атипичностима. Њезино карактеристично кашњење посљедица је неријетко друштвене стварности која литератури – осим естетике – приписује и јавну, често само дневно-политичку функцију. Видљиво је то измређу осталог и у чињеници да је једини жанр с континуитетом у хрватској књижевности управо повијесни роман – и то не било који повијесни роман, него онај који повијесну грађу подмеће књижевној фикцији, најустрајније у зринско-франкопанском тематском комплексу. Споменута паралела хрватске писане књижевности према еуропским књижевностима – ма како скромно назначена – искористива је и на примјеру литературе коју Лувиг Људевит Бауер ствара унутар хрватске књижевности.

Наиме, његова готово тридесетогодишња присутност у хрватској књижевности обиљежена је углавном физичком неприсутношћу у (језичном) простору који запрема та књижевност. Разлози, поново двоструки, леже с једне стране у чињеници да се од роднога сисачкога Галдова до самоборскога Галгова у коме се био настанио (а што је стварна удаљеност од 70-ак кило-

метара, Бауер кретао преко Лондона, Париза, Прага, Братиславе, Вашингтона и Беча – у којима је последице дипломски студирао славистику, преводио, предавао и писао; с друге су стране књижевни разлози, сводиви на податак да је и онда када је живио у Хрватској или Аустрији, Бау-

Лудвиг (Људевит, Лујо) Бауер (1941, Сисак), дипломирао је славистику у Загребу, наставио студије у Братислави и Прагу. Бавио се превођењем стручних дела (међу њима и први превод о кибернетици на хрватском – Ј. Бобер: Човјек, строј, друштво, Загреб, 1967) и белетристике; био је професор и учитељ у Загребу, Лондону и Вашингтону, главни уредник издавачке куће (Глобус, Загреб) и књижевног часописа ("Наша књига", Загреб), аналитичар јавног мњења и пропагандист, сценарист (епизоде цртаних филмова *Професор Балтазар*; Телевизија УН), истраживач интеркултуралних питања и колумнист. Приређивао

ер примјерице објављивао у Сарајеву и у Братислави. Вјероватно је управо зато његова литература отпочетка обиљежена атипичношћу, која се у правилу изједначава с појмом елитизма. А њега је пак могуће аргументирати и додатним подацима из Бауерове биографије у којој се – поред оних типичних књижевничких послова као што су учитељски и уреднички – једнако редовикто спомињу и многи други.

Судбину *Кратке кронике породице Вебер* донекле су

слиједила још два Бауерова романа: *Бисерје за Каролину*, објављено у Сарајеву 1997. године, те *Партитура за чаробну фрулу*, такођер у сарајевском издању из 1999. године. Ријеч је о (ново)повијеснога романа одјенути реконструирани повијест једне обитељи, партиципирање

је и уређивао различите књиге (антологије, изборе школске лектире), писао предговоре, критике, рецензије и приказе. Као саветник награђиване едиције Нови профил лектире посвећен је првенствено стручној редактури класичних дела. Од 1990. води радионице креативног писања, а као гост-предавач предаје Креативно писање на Високој школи Агора. За прву штапану причу добио је Политикину награду 1973, за прву објављену књигу добио награду Григор Витез, 1979, а за први новоповесни роман *Кратка хроника породице Вебер* Награду Свјетлости за књигу године 1991.

пјесника у власти, потрагу за срушеном моралном вертикалом.

Партитура за чаробну фрулу, објављена након *Бисерја*, сасвим је посебан и осебујан пројект. Обликовати осјетљиву грађу, к тому ратну, у питко штиво лишено замки (подразумијеваног) сврставања уз ову или ону страну, црно-бијелих техника што неминовно завршавају упирањем прста и прозивањем кривца, а с друге стране, предимензирају праведнике стварајући од њих тек блијезде и сасвим па-

ДУЈИЋ ЛУДВИГА ЉУДЕВИТА БАУЕРА

пирнате симболе, не допустити да на површину изроне сузне сентименталности, али допустити читатељу да буде читатељ, без обавезе препознавања или поучавања, ријечју – бити само писац и у (не)временима као што су била наша, посао је који су многи писци покушали превидјети. Чекајући довољну повијесну дистанцу, заклоњени синтагмом професион-

алних етика, кокетирајућ и углавном с мемоарским и аутобиографским дискурси-ма, оставили су хрватску прозну продукцију на самом крају 20. стољећа – готово без продукције. Изузмемо ли још и тзв. државотворне писце, повијесну константу иначе атипичне повијести хрватске књижевности, преостају нам усамљени и ријетки примјери попут *Смрти Вронског*, романа Недељка Фабрија који своју егзистенцију има понајприје захвалити постмодернистичком провизору. Од родоначелника, Зоранићева пасторалнога првијенца, па до наших дана,

хрватски је романескни простор континуирано настањиван све самим изузетним, рањивим и болећивим интелектуалцима, људима духа и идеја, који не дјелују већ дијагностицирају, који евентуално могу покушати побјећи, но наравно, не успијевају јер је њихов бунт и бунт против самих себе. Извањскост, ма каква била, неважна је попут кулиса које ће се сљедећој постави и онако промијенити. Стога, *Партитура за чаробну фрулу* истодобно јест хрватски роман, али није и само хрватски роман.

Наведене се квалитете могу без остатка примијенити и на Бауеров роман *Превођење лирске поезије*. Његов приповједачки сензибилитет и у овом роману, чврсто укоријењеном у наше вријеме и простор, проналази јунака у лику Емерика Халера, надаренога глазбеника и преводитеља поезије. Судбина култивиранога и креативношћу обдаренога појединца поновно је у судару с примитивизмом средине, која побјеђује самим тим што плаши и инхибира све који не пристају на њезине сужене и скучене координате, због чега је већ и назнаку некога талента напаметније потиснути, чак и иронизирати. Не одустајући од херетичке успоредбе умјетника с пророком, Бауер ће, додуше, поетизирати, али не и идеализирати стварност у којој живимо. Његов је Емерик – од имена до зани-

мања – романтичарски оријентирана фигура антијунака, појачана дијелом и епистоларним фрагментима романа, који за разлику од својих претходника ипак неће завршити трагично.

Након излета у неосвијештену повијесност *Превођења*, Бауер се романом *Дон Хуанова велика љубав* мали балкански рат унеколико враћа у вријеме прије *Партитуре*. Но, овај пут не описује посљедице, него се бави узроцима посљедњега рата, распростирући својим јунацима карту на којој се поред већ тематизираних точкака (Загреб, Беч) уводе и нове: Сисак, Петриња, Београд, Вуковар. Иако је ријеч о стварној, провјерљивој карти бивших и садашњих држава, свакако је важније да овај роман (можда више од претходних) запосједа цијелу геополитичку карту Бауерове литературе – средњоевропски културни и књижевни простор. Из поново Бауерових разлога аутор је 1996. године почео писати овај роман у Бечу на енглеском језику. Иако је у једном тренутку рукопис имао чак 700 страница, већи је његов дио уништен – мада га није прогутао ни пожар нити рат, него овај пут компјутер. Бауер је тада одустао од тога широко епски замишљенога хрватског те се, након повратка у Хрватску, посветио истраживању додатне грађе, први дио рукописа превео на хрватски и скратио. Ипак,

у коначној верзији романа сачувана тродијелна композиција (Мир – Рат – Дон Хуан), увјетно хронолошка, која дословно интертекстуално дијалогизира с Толстојем и (незаобилазно) с Мозартом, али и комуницира с властитом прозом, и то на неколико разина: тако се примјерице Бауерови ликови из различитих проза не само познају или друже, него су чак и у крвном сродству (Борис Брукнер у Паризу посјећује Емила Вебера, док је Јан Брукнер братић истога тог пјесника Бориса Брукнера...); једнако се тако Бауерови претходни романи граде око средишњег лика – обитељ (*Кроника, Превођење*) и појединца (*Бисерје, Партитура*). У Дон Хуану имамо пак и обитељ (која мирнодопски функционира са свим актуалним проблемима, готово да бисмо за све Бауерове (ново)повијесне романи могли рећи и да су у некој врсти крвног сродства. Потврђује то и претпоследњи објављени роман *Записи и времена Никице Славића*. Записи – времена – Никица Славић... Већ из наслова препознајемо Бауерове прозне топосе: рукопис (савремени или измишљени), вријеме (у правилу повијесно невријеме), јунак (стварна особа без њемачких коријена) – као једино изненађење! Тко је, дакле, Никица Славић? Никица Славић био је пасионирани читатељ. Никица Славић био је новинар и публицист који је објављивао неособне текстове. Приватне, жанровски колебљиве иако освијештене записе који су дијелом настајали на

папирима за признања – једином облику голооточкога писма сачуваног на папиру што су га затвореници сами радили од врећа за цемент – такве особне записе, Никица Славић није објављивао. Изријеком, Никица Славић није желео писати роман. Лудвиг Бауер по вокацији је романописац. У том контексту постојање грађе или пред-књиге Никице Славића кореспондира с поступком откривенога рукописа примијењеном већ у првом Бауеровом (ново)повијесном роману *Краткој хроници породице Вебер*. Природа грађе којом је писац располагао – стварна и (ли)фиктивна *Кроника Гизеле Вебер* – изазвала је стварне и дуготрајне критичарске забуне, иако је поетолошки сасвим небитна.

Специфична димензија Бауерове литературе, особито романа *Кратка хроника породице Вебер и Партитура за чаробну фрулу*, налази се у чињеници да њима Бауер отвара сасвим нову тему у хрватској књижевности – Подунавље, тему која се својом понешто митском димензијом може успоређивати евентуално с Крлежином *Галицијом*. За разлику од већ споменутих литерарних истина, Беч – средиште и метафора Подунавља, у овим је романима реалнија – стварно мјесто приказано у двије временске димензије, у распону од половине 19. до краја 20. столјећа. Фиктивном хрватском веберовском Градецу супротставља се Беч као конкретан и реалан контрапункт, мјесто сусрета и конфронтација с доминантним класним су-

кобом. У том и таквом Бечу Вебери се рађају, школују, лијече и болују; из Беча у Градец стижу прве ногометне лопте, нове ноте за виолину, али и писма старе тетке Агнезе. Беч је изазов, новост, разочарење, Беч је мјера еуропејства, цивилизације која губи битку над нецивилизираношћу. Отварање овакве теме представља, дакако, афирмацију културе и традиције Подунавских Нијемаца, којима је *Кратка хроника породице Вебер* већ постала култним романом, али је и пуно далекосежније: привидно Бауерово отварање у оквиру суженије теме, рецимо – мањинске, истовремено је отварање према већем, према њемачкој и аустријској култури и традицији уопће, односно према средњој Еуропи.

Најновији, у овом тренутку недовршен Бауеров роман, који смо сусрели у рукопису, својим се почетком одмах уврштава у препознатљив тематски круг, а стилска иновативност надовезује се на Бауерову карактеристичну лакоћу приповиједања и барокно ткање реченица што нас уводе у књижевну реалност којој вјерујемо, иако се интензивно и бескомпромисно бави управо пропитивањем истине онога у што се вјеровало или вјерује. Врстан хрватски писац, какав Бауер јест, с романескном пртљагом Подунавских Нијемаца – који непосредно представља мост према Еуропи, требао би бити сматран и оцјењиван као респектибилни еуропски писац.

Елфрида Матуч-Махуља

СУШУТНИШТВА

ШАПУТАЊЕ

у недостатку сушутника
бирам шутјети сама
у шетњи слушам
како се дрвеће
дошаптава.

МОЛИТВА ЈЕЗИКОМ
ЈЕДНОСТАВНИМ

Боже... немам великих захтјева
та познаш Ти мене добро
и немам никаквих нових жеља
све моје жеље Ти знаш прије него
их зажелим
заправо
молим Те само
за храброст да будем ништа друго
него
јесам
и да љубав у мени буде увек јача
од мрака који се понекад нуди
као логична солуција у
свијету људи...

које колико год се трудим
некако тешко прихваћам,
а камо ли
да их љубим
а све ми је јадно
док с Тобом разговарам
језиком једноставним
без точкака
и зареза чија случајна (??)
премјештања
узрокују невоље и смијештања
којих се грозим
од искона

Амен

ХАРТУЛИНА

поздрав одавде
с врло лијепог и врло безначајног
мјеста
из којег се шепуре разне

Елфрида Матуч-Махуља (1967, Ријека). Живи и ради на острву Крку. Објављује поезију, колумне, кратку прозу и осврте на туђа дела. Сарађује с неколико интернетских културних и других порталаа. Однедавно је чланица Хрватског књижевног друштва Ријека. Превођена на румунски и полски и објављивана у тамошњим књижевним часописима. Ауторица је више збирки песама (у штампаном и електронском издању) и коауторица романа писаног у четири руке с Душаном Гојковом *Писања по води*.

угодбе
уљудбе
и друге удбе...
поздрав одатле
докле сежу апетити наказа
које су изронили дебакли
људског у људима
њима
инима
и удима из чисте зафрканције...

поздрав из бајке
у коју сам ушла кроз сломљено
зрцало постављено попут замке
на улици
бајка ми је позната
ликове пак не распознајем
зечева који трче додуше

и овдје има иза сваког
дрвета, угла и
на свакој плажи
поздрав из приче
у којој сваки лик смишља и
чврсто вјерује
у своје особне фарсе и
лажи

РЕЗБАРИМ СЈЕЊАЊА
(двојезична пјесма)

мој дед је з бритвицу стригал
нохти
("cool" на то ће данас рећи
мој син који се мога дједа
на жалост не сјећа)

ја сан ва шљунку искала
шкољке и цели сан дан
била на плажи
(зашто је онда некеме чудно
што се данас немам потребе
приближавати мору љети!?)

моја је мати носила
мирисне брескве
место обеда брату,
мени и другој дици
(никад нећу прихватити
наметнути
стандард воћа
без укуса и мириса -
што швабо зна о брескви
далматинске
загоре коју је опрало море!?)

мој дед се је смел на широко
на сред собе је сушио смокве
(мушко к'о мушко!)

а ја резбарим сјењања повремено
сретна што их имам и памтим
сјењања резбарим бритвом
вагања и при том учим
што у животу сачувати вриједи
а што ваља пустити у заборав
гледајући без тјескобе
како блиједи.

НАДПРИЧАВАЊЕ СА СЛИКАМА

Нова платна Емилије Николић

Уместо словима, она се надсликава са књигом у намери да потраје откривајући нам своје нове тајне. Ја речима, а она са сликама. Да се дозивамо и препознамо.

Скинула јелек с груди планине па допушта да тихо, ходајући на прстима, завиримо у сакривене другуље виљиних лугова. Она увек побеђује јер остаје, док речи утихну, или утекну као изгубљена река. Она сме да додирне небо, рукује се са облацима, а ја, само да гледам и патим за висинама, или да пут Власине пођем уз ту исту реку, протеклу на њеном платну. И још тече. Мене не препознаје. А, она још увек тамо. Опрашта громогласнику. Сакривена међ брезама у ишчекивању да јој се догоди трен. Чека да кичица проговори мирисом орошеног јутра и проникле детелине. Нама оставља прозор. За гледање.

Изашле ливаде да прошетају, повеле брегове на пут за Лису. Она не допушта да Власина заспи, нити да се у облацима излежава све до Жељавице и Кршњате главнице. Призор одмара само у брзацима Власине, тамо где Орловац прокишњава и мрзне не желећи да проведе ноћ крај Чемернице која би све успомене да потопи и прогута.

Гледам како се падине у хладовини милују и љубе док храстовина трепти од поноса и бежи из раскошно обојеног платна увис, толико високо да јој и тамни тонови не могу да науде у тој елегјији од снова. Видим како се небо понгирава са травама и сенкама, тихо збори да је дошло време за девојачко гледање на крштеницама. Не видим да се досађују брезе, али гледам како се простиру сећања низ падине. Осећам мирис поља како се ведре на пропланцима, дозивајући детињство из плашта тмине на имањима деловине.

То се она природом надсликава и чека да се догоди трен, који се никада неће поновити или из сећања откинути. Такнула га само руком, као да је додирнула прозор са погледом на дивљину која уме да пева исту песму са птицама доселицама.

Ливаде уздишу натопљене бојилом, или како пшеница порађа земљу на Развршју. У црнилу тражи Сунце и, кад осване, води нас јарким бојама чак на Рудо брдо, тамо где се рајске птице потајно нуде једна другој и доплакују од среће. Пропању се младе брезе, довијају се с ветровима, лишћем бране од назеба, док биле проклијава на сав глас. У њеним сликама се види ветар, чује зов камена и осећа мирис среће.

Повела развигорско коло, девојачко, преко таласа цветова и посрамљеног биља. Игра се, довикује га и светлима сновиђења прелама у бескрај.

Успомене на путу за Лизу, Колибиште, Орловац, Златанце и ко зна где још. Тамо где се реч и слика још нису срели. Можда ћемо се тамо негде препознати. Ја ћу за сваки случај понети ову књигу.

КАД СУНЦЕ ПРЕЂЕ ЗЕНИТ

Романсијер Милосав Ђалић

Милосав Ђалић је уважено ауторско име у савременој српској књижевности, посебно западног Поморавља. Овај Трстеничанин по месту живљења, на књижевној сцени, присутан је последњих четрдесетак година. Од 1976. године, и збирке приповедака *Кора земаљска*, преко романа *Ван своје љуштуру* (1977), пати за својим кречарима у *Ђавољем пјелу* (1984), покушава да дозове *Светлости слике усјомена* (1988), поручује да *Љубав све превазходи* (1991), признаје *Изазов природе* (1996) и послушкује *Трећеређе душе* (2002), напосе "као стара лађа натоварена тугом и успоменама" пред читаоце износи Брош за крстом (2008).

А *Брош са крстом*, као и сва прозна уметност Милосава Ђалића, носи *Сунце наше долине* и *Линије живојћа*, засенчене сећањима и пролажењем. Почињу ланетом над земљом кречарском и над "кречним људима", неодољивим од кречног, белог, растреситог завичајног тла; од кречара који парама за продати креч купују шифонске покрове и чамове даске. Успомене се збирају од ране младости до времена сасвим извесне муке прилагођавања свету онаквом какв је. Нижу се слике: брестови изнад родне куће, капање брестовог лишћа а по њеном крову, отац и одбројани дани његове кратке младости, стрмоглаво очево сурвавање у амбис, прва љубавна искуства.

Сва је Ђалићева проза у призивима. И одазивима мајчине песме у гранама кестенова и дединог ноћног јека због старих рана са Кајмакчалана. Кровови се угнбају, године прекривају радости, краду надања, бледе ликови детињства. Само је природа у цикличним менама. Лишће се обнавља и капље кад му време дође, али човек није лист. Приповедачево време садашње дубоко је сетно сазнањем да је сунце живота прешло зенит.

Милосав Ђалић дубоки је познавалац и сапатник сеоског живота. Он познаје сељакову везаност за земљу, његову патњу кад коров њивом овлада, кад се кућа затвори; зна сељачкове снове о бољем животу који га минимизира, натезање са гладним годимнама, немоћ да се било куда побегне, јер свуда се "црква и догорева под сунцем".

Линија живота рачва се на љубав и на смрт. А љубав је сећање, недосањани сан, призив младости, прошаран измаглицом, варљивости сећања. Кад тад мора се признати (ако се може прихватити) да је оно што је Господ зближило у младости занста остављено у завичајним пенама. Јер, завичај је давно само светли брод у даљини међу два бескрајно далека плаветнила. Давни гласови, и обриси жена, и њихова једност, и мириси трава у њиховим косама, једва се разазнају у маглини.

Колико год да је живот неуништив, јер "увек ће бити гнезда и дечака", приповедачи Ђалићевих прозних дела прате стално и упорно линију смрти у разним облицима, а са истом коначношћу. Старим и драгим знанцима разасутим по гробљима, у улеглим ракама, под опрљеним травама, смрт је неодољиви сапутник. "Живота ми, смрт кад те минимизира, то је она само попустила уже" (Тарафа Ибн Ал-Абу, 6. век). И намах се учини да нам не казују јунаци приче, но сам аутор своју исповест: његова изгубљена пролећа, његове загубљене љубави, у њему наслагане смрти. Не само због форме (казивања у првом лицу), него због лирског, дирљивог, исповедног тона, због утиска дубоке проживљености; меланхолично, емотивно наглашеног приповедања, богате реченице и литерарног умећа.

Дејан Богојевић

ДО КУЋЕ У БРДУ

ВАТРА

Палим ватру,
Показујем јој небо,
измиче прстима.
Барут ти у очима.
До намрштених муња.
Прасак!
Поља жуте пред ватрама.
Наћи ћу те на месту незреле папрати.
Лагано. На земљу.
Пада. Лист.

САМО ПРОЗОРИ

На трагу у сну
Угледах пут
до куће у брду

И кретох омамљен

Камсном постељом
разастрт живот

Полегли по путу четинари
Смола преко трагова
Ноћ је тиха
Скривита утроба
Пропламсај постања

До куће у брду
Дуг је пут

Видех само прозоре без зидова
Видех само прозоре
Које осветљавају
Воштанице

У дубини титрај погледа

ИМЕ, СЛИКА

Слојевитост дана
Као читав мој живот се губи
Од прага до капије
(*Можда у њој оми одбацим срце
И сиворим симболичку повелу*)

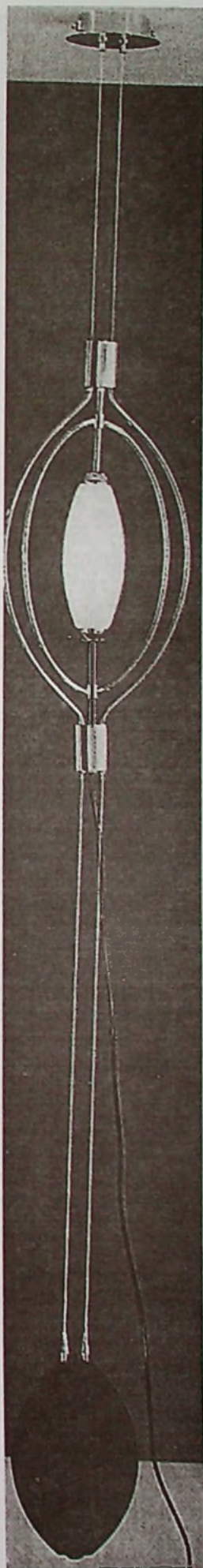
Опис изласка сунца у позоришту

После чаја
Премештам дуге сенке
У плахе снове

Не телефонирам
И сам сам
Разишав се са временом заувек

Камсном бих да напишем име
У удубљењу слике

У имену прах
Ватровита лепота

Предраг Бајо Луковић

СПАЈАЊЕ КРАЈНОСТИ

ЧАРНА ГОРА

Чарна гора – Радан звон
Одреди ми души тон

Из тог звука са мог дна
Црпим снагу за два сна

Један таман други блед
Један ватра други лед

Кад крајности ове спојим
Тад сазнаћу што постојим

ОСИЊАК

Паклени зуј се око мене врти -
Зуј сјајних крила, јасног бола, смрти
Зуј који Ђаволу благу песму твори
За ухо у коме бубна опна гори

И док се демон песмом овом лечи
Душа у мени ко у хладу јечи

ГАВРАНОВ КРУГ

У црном се кругу врти
Лет гаврана око смрти

Тамно крило, кљун и страва
Црних мисли пуна глава

Оштрог бола врела канца
Загрејана испод сача

Мркле ноћи којој жар
Чини рана – крви чар

Рајменшнајдер: Адам

Јакоб Бем

Лорд Бајрон

Велимир О ПСИХОЛОГИЈИ

Мит је суштина психе; на овом аксиому почива теорија личности архетипске психологије – архетипови, основни сачинитељи грађе психе, њихово понашање и испољавање описују се митовима; то су драматични описи психичких процеса исказани персонификованим језиком. Као приче чији је основни садржај однос богова и људи, митови на персонификовани начин говоре о многострукости и многозначности односа између сачинитеља психичке грађе појединца. Динамика и драматичност испољена у миту делотворно померају особу од усредсређености на себе, проматрању властитих проблема као јединствених и самосвојних ка налажењу универзалних основа властитог бића. "Спознај себе" као основна загонетка психологије личности у архетипској психологији не прераста у "Спознај искључиво себе сама", јер ни један психички доживљај не постаје искључиво мој, већ је пројављивање митских особа и митских ситуација кроз мене. Основни састав личности су митови које личност испољава. Да бисмо разумели властите проблеме, морамо проникнути у митске образце, јер митске личности (архетипске фигуре) и њихово понашање путоказ су ономе што се дешава у нашем понашању.

Митска подлога личности води нас другом аксиому, на коме је заснована архетипска теорија личности. Много-

бројност и разноликост особа, ликова митског света који се испољава у човеку, чини да је људска личност многострука. Она се у архетипској теорији доживљава и замишља као поприште драме чији су судионици многобројне "парцијалне личности". "Нагони", "процеси", "его стања", "фактори личности", "конструкти", само су апстрактни називи делова структуре личности који нас воде ка интелектуалним рационализацијама, али не и непосредном доживљавању и искуству. Персонификовањем основних сачинитеља личности, архетипска психологија нас оспособљава да са њима општиме непосредно. Непосредни сусрет са митским личностима се у архетипској психологији остварује активног имагинацијом. Реч је о психотерапеутској техници која представља сусрет, сучељавање разноликих делова личности.

Но, вратимо се, само за тренутак, аксиому многострукости личности. За Фројда и Јунга, она је својство људске природе. Фројдов психолошки језик набијен је митским садржајима који кажу све друго само не да је личност нешто јединствено и недовољно очевидне, одевене у рухо полиморфно перверзног Детета, Центора, Надја, Прасцене, Ероса, Танатоса, Прахорде, Едипа... Модел личности који нуди Јунг је најсажетије изречен мишљу: "Личност је суштински многострука. (Јунг, С.Г./Col. Works 8/365,

388). Слично споменутој двојци великана психологије, и архетипска психологија сматра да је свака личност потенцијално раздвојива на парцијалне личности које је чине. Ово је истовремено регресивна претња колико и прогресивна диференцијација. Индивидуација је "процес диференцијације", односно "развој разлика, раздвајање делова из целине" (Јунг, С.Г. Col Works 6/757, 705). Уцеловљавање личности, дакле, исходи из дисоцијације личности. Личност представља квалитативно издиференцирану јединицу међу чијим сачинитељима постоји изразито сложена тензија или психодраматика.

Трећи аксиом архетипске теорије личности имплицитно је садржан у прва два и исказан тврдњама да личност није усредштенена на Ја, односно у тврдњи да Ја није организатор личности. Шта више, личност је замишљена као позорница на којој се одиграва драма у којој "Ја" учествује, али не као аутор, редитељ, нити као главни глумац или суфлер, већ као један од судеолика који повремено и не мора да буде присутан на сцени.

Унутар личности, "Ја" има своју улогу, управо садржан у начину писања ове речи – увек великим словом. Капитализација "Ја" не указује на то да је реч о главном судионику у психи, већ говори о томе какву митску улогу у драматици психе оно игра. Персонификована игра "Ја" садржана

В. А. Моцарт

Џејмс Џојс

Жерар Менлај Хопкинс

Поповић ЛИЧНОСТИ

је у томе да оно себе увек доживљава дословно. Његова особеност и самосвојна функција огледају се у томе да себе увек доживљава дословно створеним. Литерализација је Ја-становиште које друге судионике лишава персоналне егзистенције, претварајући их у апстрактне карактеристике одбачене од "Ја", пројекцијом или потискивањем. Стога, само Ја може дословно постојати.

Спас од пошаста дословног и монотеизма свести, персонификованог у Ја, јесу наши симптоми. Они нам говоре да постоје садржаји које никада нећемо моћи да присвојимо, јер су производ наших парцијалних личности. Симптоми нас подсећају на аутономију комплекса, који се опирају подчињавајућим захтевима Ја и његовом становишту о јединству личности. Фројдова тврдња да је симптом ствар "која је највише страна егу" још више потврђује архетипску перспективу, која управо у психопатологизацији види спас од дословног, испољеног кроз Ја-психологију. Патологизацијом, сама особа, сва њена својства и искуства могу да испаре и нестану, нарочито симптоми и психопатологија не зависе од мене (Ја). Управо стога што митови представљају изузетну, необичну и више-него-људску димензију, они пружају основу за патњу душе *in extremis*, тј. психопатологију. Двогуба веза – патологијска која је

митологизована и митологија која је патологизована – наговештена је Фројдовим излагањем мита о Едипу као кључу патологије неуроza чак и целе цивилизације. "Несвесно ћемо дограбити само у патолошком материјалу" - говорио је Фројд. Архетипска психологија утире стазе на које је указао чувени отац психоанализе, својим схватањем везе *mythos* и *pathos*, или иде и даље, користећи се имагинацијом као методом испитивања и поимања патологије.

Метода испитивања патологије назива се епистофе или *ricorsi* (преокретање, повраћај), а своје корене има у учењима неоплатоничара и Ђанбатиста Вика (Gianbatista Vico). "Психолошки рицорси је метод за разумевање садашњих догађаја изразима поетских особа и њиховог архетипског залеђа. Рицорси је перспектива... сагледавање садашњих историјских збивања митским изразима и митова текућим историјским збивањима." (Hillman, J.: *Loose Ends/Spring Pbl. Inc*), 1986.) Епистофични метод архетипске психологије означава приближавање понашања и фантазије једне особе архетипским фигурама и процесима мита, препознавајући васколико понашање и фантазију као метафорично изражавање. У основи епистофичне методе је покушај да се кроз имагинацију вратимо вишим принципима, не бисмо

ли схватили ниже принципе и одредили им одговарајуће место – укратко, представа увек претходи својим примерима и пројављивањима. Сваки облик понашања – одредимо ли га као племенит или подмукао, разборит или сулуд – има своју архетипску основу, испољену у делању особа мита. Управо те митске личности јесу извор наших комплекса, симптома; шта више, "уместо да изводимо те фигуре из наших психичких стања, морамо извести наша психичка стања из тих фигура". (Јунг, С.Г.: *Alchemical Studies / Col. Works 13 / Princeton*, 1977.). Персонификовањем митских садржаја појаве које нормативна психологија одбацује (било да означава као абнормалне, бизарне, апсурдне, саморушилачке или болесне), добијају своју феноменолошку основу и онтолошку датост. Митологија спасава феномене психопатологије. Изнето становиште огледа се и у Јунговим речима: "Није свеједно да ли ћемо нешто назвати 'манија' или 'бог'. 'Служити манији је гнусно и недостојанствено, али служити богу има пуно смисла...' (Јунг, С.Г.: *Ibid.*) Узимајући мит као своју основу, архетипска психологија сматра и патолошке феномене психе, испољене у миту, као неопходне у било каквом озбиљнијем образлагању психичке сложености. Без психопатологије нема ни целивности личности.

БОГОМИЛИ, ПРЕТЕЧЕ

Спој хришћанске филозофије са многобожачким религиозним схватањима и митолошких фрагмената са хришћанском стварношћу и идејама створио је крајем првог и у току другог хришћанског века велику разноликост система, школа и секти које обично означавамо као гностичке. Овим верским заједницама бејаху заједничка, почев од прелазног периода из многобоштва у хришћанство, учења која су потицала од самог развитка појма божанства, о дуализму између Бога и вечно постојеће твари, о уобличитељу света – демијургу, о материји као темељу и средишту ђавола, о супротности горњег невидљивог света са његовим божанским силама и њиховим сонима и доњег, видљивог. Оне су се највише развиле у другом веку после Христа. Многе од њих су се дуго одржавале, али најмоћнији утицај имао је манихеизам,

настао крајем трећег века. Иако многоструко сузбијан и прогањан, проширио се из Персије, његове колевке, и на Оријент и на Оксидент. Ученици Манија, оснивача манихеизма, организовали су своју делатност у Персији, Индији, Кини, Месопотамији, Сирији, Палестини, Египту, Африци, Италији, а посебно у Риму, Шпанији и Галији. Међу свим јеретицима у прошлости манихејци су неоспорно били најпознатији и њихова историја је не само најзначајнија, већ је и најплоднија. Унутрашња пропаст грчке цркве и незадовољена верска потреба масе довеле су да ове реагују против политичког и црквеног деспотизма, који је угњетавањем захтевао да му се служи. Ову општу судбину хришћанских народа житељи Балканског полуострва нису могли да избегну.

Под утицајем маркионизма и због свог ширења по различитим земљама и међу многим народима, морало је изворно учење манихеизма да прође кроз многе реформе и промене. Његови следбеници називали су себе различито, те је врло тешко доказати њихову заједничку припадност и означити њихово заједничко порекло, не само у Малој Азији, већ и у свим другим земљама. Мада су тежили ка уједињењу, никада га нису остварили. Тако је у Персији настало павликанство и проширило се према Јерменији и целој Малој Азији. Византијски царви су дуго покушавали да га спутају, те су се јеретици преселили (у 8. веку) на Балкан. Нову домовину добили су у Бугарској, где су од бугарског попа Богомила реформисани и под именом богомили проширили се по целом полуострву. Продирали су и у краљевске палате и задобијали велики углед у народу. Посебно су у Бугарској развили велику књижевну делатност и створили посебан период апокрифне књижевности. Али свој врхунац богомили су постигли у Босни и Херцеговини и тамо су у 14. и 15. веку били државна религија, где је чак и "папа" секте дуго време имао своје седиште и одакле је управљао патаренским општинама на западу. Њему су били потчињени и албижани, као што је наведено у писму бискупа у Руану (Rouen 1223).

Значај и утицај павликана или богомила био је тако велики у оквиру многоструко испреплетаног ланца протестантских група који се протеже кроз средњи век до Реформације чинили прву карнику. Има историчара који у појављивању и развоју богомилске јереси виде почетак Реформације и Ренесансе. Они не одричу апсурдност њихове доктрине, али констатују код њих један велики и позитиван квалитет.

Илић РЕНЕСАНСЕ И РЕФОРМАЦИЈЕ?

Они кажу: Живот богомила није бесадржајан, њега чини укупност напрезања за ослобођење од сваког ауторитета и пут за налажење слободе и напретка. По њиховом мишљењу богомилски покрет садржи у себи оне заметке и елементе на којима се заснива делатност велике европске Реформације Запада. Његове идеје и његова делатност бејаху изузетно разарајуће за Византијско царство и друге балканске државе и нису одговарале политичким интересима народа којима је претила опасност од мухамеданства. На западу полуострва покрет се сукобио са римокатоличком црквом и настала је непрекидна борба која је историју Босне карактерисала до пред крај 15. века. Због тога што су богомили били прогањани у Византијском царству и Бугарској, а у старој Србији истребљени већ на почетку њиховог постојања, могли су само у Босни да стекну чврсто упориште, али и тамо, кроз упорну борбу са римском црквом, тако да је на крају већина од њих прешла у мухамеданство.

Први замци богомилске јереси потичу од гностицизма и манихеизма и она се у свакој држави и земљи, као и у свим временским периодима, развијала на један нов, самосвојни начин. Отуда нам је јасно зашто она носи толико различитих имена. Иако су њени следбеници хтели да буду прави хришћани и сами себе једноставно називали хришћанима, правоверни хришћани су их називали, како нам сведоче историјски писци и хроничари, различитим именима: павлиани, павликани, нови манихејци, фундисти, богомили, свхити, бабуни, патарени, катарни, публикани, павликани или албижани...

У Персији и Јерменији названи су павликани. Овај назив је први и најраспрострањенији, јер се користио како у Малој Азији, тако и свуда по Балканском полуострву, све до данашњег времена. Његов настанак се врло различито објашњава. Док неки истраживачи мисле да потиче од извесног Павла, наводног оснивача секте, други тврде да је реч настала од имена апостола Павла, јер су они своју доктрину заснивали на писмима апостола Павла и на гнушању према писмима и учењу апостола Петра. Петар Сикулус (Petrus Siculus) и патријарх Фотије (Photius), којима дугујемо за најважнија сведочења о овој секти, покушавају да изведу име павликана од Павла, сина Калинике, или спајањем имена оба оснивача, синова Калинике.

Након што су оснивачи јереси прерадили гностичко-манихејску доктрину, хроничари IX века назвали су их нови манихејци. Неки аутори називају их и фундисти или фундагногити, од грчке речи, јер су просјачили за милостињу.

Од попа Јеремије (у другој половини IX века), који је реформисао учење павликана и себе назвао Богомил, јеретници су названи богомили. И ово име је код свих балканских народа коришћено и различито објашњавано. Грци су претпоставили да име потиче од тога што се могло чудити да они у њиховим молитвама учестало се позивају на Бога ради милости, јер су често вапили словенски Господи помилуј. Ово објашњење је неосновано, јер не одговара смисао речи. Други пак изводе словенску реч Богомил од грчког, јер су богомили себе сматрали као божје миљенике. Већ ово име Богомил (Gottlieb – Богу мио), које је поп Јеремија био себи приписао, показује да га је унапред одредио да заслепи своје следбенике погрешним учењем. Треће објашњење је да реч богомил потиче од словенске речи богомили, тј. људи, који без престанка моле.

ЈОВАН ИЛИЋ
епископ 1933 – 1975. год.

Епископ Јован (др Јордан Илић), рођен је у Дојкинцима 1883. год. где је завршио основну школу а гимназију у Пироту. По завршетку Богословије у Београду 1902. године, био је учитељ у селима око Пирота. Априла 1911. године, добија чин ђакона и презвитера од нишког епископа Доментијана, који га је поставио за пароха у Рсавцима. Одатле одлази на студије у Швајцарску 1913, и завршава Старокатолички богословски факултет у Берну, где је и докторирао 1921. Бива постављен за секретара Светог архијерејског синода.

Године 1925., 5. септембра, изабран је за епископа захумско-херцеговачког.

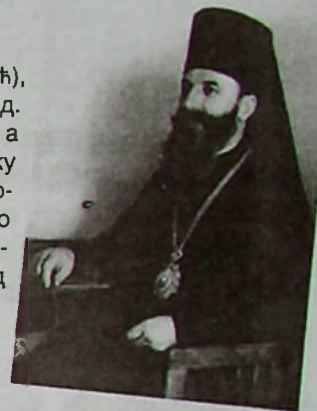
Замонашио се у Раковици. Хиротонисан је 1926. у Саборној цркви у Београду.

За епископа браничевског изабран је 1931.

За епископа нишког постављен је 1933.

У његово време у Нишу је саграђен епископски конак, осликана Саборна црква, саграђен и довршен велики број сеоских цркава.

Умро је у Нишу 5. фебруара 1975. године и сахрањен је у нишкој Саборној цркви.

У словенским земљама, нарочито у Македонији, названи су бабуни, јер је њихово сабиралиште било на планини Бабуна, где и данас постоји село Богомили. Они су се називали и манихејци а у Босни патарени. Реч "патарени" потиче или од италијанске речи "Pataria" или од састављених речи "pater poster", јер су они врло често изговарали "Оче наш". Босански богомили називали су себе крстјани, крстјани или добри Бошњани, при чему су само себе сматрали истинским хришћанима. Друге вероисповести називале су их патаренима, док их је римска Курија звала јеретницима за разлику од грчко-оријенталних хришћана, који су важни као шизматички. Својој цркви сами су дали назив босанска хришћанска црква. Себе су свуда називали никако другачије него крстјани (хришћани), boni Christiani, bons hommes, crestias, bos crestias.

У Италији су се специјално звали патарени. Овај назив увели су следбеници светих Аријалда и Херлајнбалда за све оне које је повезивала Патарија. Своје скупове одржавали су у озлоглашном кварту Патарија (1058), а и данас још увек постоји у Милану трг са именом Патарија. Тако су се у Милану звали телали и старинари. Али касније су се, посебно у Немачкој назвали катарни, уобичајен назив за кривовернике и врло лоша реч у народу (из овог потиче немачка реч Ketzer – јеретик). Али реч "Katharen" је настала од грчког. Међутим, многи хроничари називају и босанске јеретике патаренима и катарима. Даље по Западу носили су врло различита имена, као нпр. У Француској Паулицани, Публицани или Попрелицани, изрази настали корупцијом речи Паулицанер, или Популицани. Популицани или албижани према граду Алби (Alby).

ПЕСМА, ЉУБАВ СВИХ ВРЕМЕНА

са

Пером Зупцем
Дејан Ђорђевић

• Живите и радите у Новом Саду, рођени сте у Невесињу. Да ли су за Вас Невесиње и БИХ само називи места рођења или нешто више?

Невесиње и БИХ су, не само као географске одреднице, од почетка, врло присутни у мојим песмама. Дакако, Невесиње је предео завичаја, и као завичај термилошки постоји од када сам се судбински одмакао од места рођења. Да сам остао тамо, све би имало другојачије значење. Никад нисам чуо да је неко рекао: ја сам рођен у свом завичају.

Није лепота предела битна за слике које се песнику увек изнова враћају у сећању, ради се о чаролији детињства, детињство је тај зденац наивности и недефинисаног спокоја и среће, а моје детињство је искључиво невесињско.

• Кажу да је писање веома опасно онтолошко занимање.

Није писање никакво опасно занимање, ако узмемо да се писање не односи само на стварање књижевних дела. Писање је једноставно једини ванусмени начин контактирања, и на њега смо осуђени.

• Љубав је незаобилазна тема Ваше поезије. Има ли данас места “Мостарским кишама”?

“Мостарске кише”, тај “неп-

оновљиви крик младости”, како је рекао Милан Комненић, написане су и објављиване у мојој двадесетој години. Такву песму могла је написати само златна, неокаљана и неопрљена злом и невољена, младост песникова. Љубав је присутна у мојим песмама из свих времена, али друге моје песме љубавне разликују се, што је логично, од оних које сам писао у младости.

• Какве су данас моћи поезије, у свету технолошких

чуда и отуђених људи?

Поезија ће увек имати одређен број поклоника, без обзира на технолошки развој, иновације и електронску еру. Поезија је лековита на свој начин, никада неће нестати потреба за поезијом.

• Шта мислите о друштвеној ангажованости песника?

Добро је да се писци “друштвено ангажују” ако мисле да се тим чином може поправити свет, негде сам давно упамтио нечију мисао да нема аполитичног човека као што нема ни тигра вегетаријанца. Ангажман не мора бити политички, мада је такав једино, у нашим приликама, утицајан и ако хоћете, исплатив. Може се песник препознати у акцијама добротинства, малог и великог, како се и где пронађе.

• На чему радите, и шта то ових дана заокупља пажњу песника Пере Зупца?

Управо сам завршио лирску студију Ленка Дунђерска, остваривши једну давну мисао Милана Кашанина, из 1995. године, по којој је: “она толико пресудна у животу песникову и тако важна по историју наше књижевности да би јој требало посветити целу студију”. Мислим да ће се видети света на Ленкин рођендан.

РАЗГОВАРАЊЕ

ПОСАО И МИСИЈА

Петнаест година “Филекса”
и десет бројева “Успења”

“Филекс”, тај Феникс стваралачких настојања у области издаваштва и информативно-часописне периодике, пре свега у области културе књиге, у старом, пословном српском граду Лесковцу, равно пре петнаест година, довео је ову делатност и професију у средиште пажње наше јавности колико самом појавом, толико објављеним издањима и публикацијама. Није некорисно поновити целу причу, са именом њеног протагонисте – оснивача и власника, па и уредника – али је важнији у овом часу њен могући “расплет” са тужним крајем, ако се узме у обзир крајњи исход обављених послова, мисионарски у овом поднебљу писане речи и њене дејствености.

Посао је цветао, по свему судећи, добро замишљен. Вољу да се дође до нове књиге или објави у периодици нису могле да поколебају многе препреке и непријатности, пре свега саме ауторе, који су до појаве овог издавача и штампарије, рукописе штампали “само издато” или под невештом руком еснафских удружења и друштава. Цела мисија развила се, схватљиво, као пуни допринос ауторским и стваралачким потребама средине да најзад добије организовано и професионализовано издаваштво, са пуном свешћу за ефектом опстојања, уз поштовање закона и прописа који су се, у другим и друкчијим случајевима, потезали као елементарна оруђа издавачког позива.

Са симпатијом примљен и прихваћен, овај вид издаваштва и штампарства у Лесковцу, добио је у међувремену, у самој средини, од представника општине и града, незамислив и недопуштен вид немара и непажње, чак ругања издавачу, његовим амбицијама, потребама и невољама. Средина изиграва издавача који највећим делом обавља и њене послове, пошто их сама није успела и умела да постави и организује.

“Филексово” реномирано издање, часопис “Успења”, у име десет досад објављених бројева, заредом у трогодишту, чиме се самохвално поноси, део простора, као тематизовану целину у овом броју, уступа петнаестогодишњици свог оснивача и издавача, елементарно неопходног и даље својом непоштедном делатношћу, коју шира јавност зна и цени је више него средина у којој постоји. Можда и зато постоји.

РАДИСАВ ФИЛИПОВИЋ ИЗДАВАЊЕ

Црно ми тече олово у жилама још од оних времена кад сам се бавио новинском фотографијом у недељнику "Наша реч", у граду који је није сачувао! У штампарији "Напредак" сам, радно, дежурајући, дочекивао рана јутра и касне вечери, док се нови број листа не појави.

Мене је моја Књига живота научила да волим књигу и поштујем ауторе. Стегне ми се грло кад и сад осетим неправду према овој најзначајнијој планети Гутенбергове галаксије!

Чим ми се указала прилика (најзад) латио сам се новог посла, и осамосталио: одштампан је први пројект, па позивница, па књига; па заредом преко две стотине шездесет најразличитијих издања. Јавно мњење, пре свега у култури, похвално и захвално

је реаговало на покренута гласила: информативно - "Тачка", и књижевно - "Успења", а "Филекс" је изборио себи трајније интересовање.

Равно деценију и по разгранавим путеве издаваштва у Лесковцу издањима која штампам и објављујем, доказујући да уз додатну подршку средине, издаваштво и штампарство може у нашем граду бити пажње вредна привредна, а не само културна делатност првога реда; као и свака добра грана, уносна свакако.

Али је ово средина без почетка и краја. Ма ни осредња, камоли средишна у поднебљу Српскога Југа, који се раније поносио радиношћу и пословношћу. Одавно ни мали ни српски Манчестер, Лесковац, уместо да издаје књиге – издаје себе.

ПЕТНАЕСТ ГОДИНА "ФИЛЕКСА"

У минулих 15 година једно од незаобилазних места у културним токовима Лесковца и његовог ширег окружења, без сумње, припада Графичко издавачкој кући "Филекс" и њеном оснивачу, власнику и уреднику Радисаву Филиповићу. Неспоран је његов осмишљен и систематски рад у области издавачке делатности и промоције књига из продукције куће "Филекс". По томе је стекао висок углед у културним круговима и међу грађанима у најширем смислу.

Захваљујући свему постигнутом, "Филекс" је, према подацима Народне библиотеке Србије за прошлу годину, стекао 52 место на ранг листи издавача у Србији, односно одмах после издавача у Београду и Новом Саду.

За релативно кратко време "Филекс", власника и уредника Радисава Филиповића, специјализовао се за издавачку делатност; само у времену од 2000. до

2008. године штампано је око 260 књига.

Филиповић је не само издавач, већ и уредник издања, дизајнер корица и активни учесник у читавом поступку стварања књиге, све до њеног изласка из штампе. После тога је, са Културним центром или Народном библиотеком у Лесковцу, непосредни организатор промоције новоизашле књиге. То су устаљене и популарне књижевне вечери на којима књижевни критичари и аутори говоре о дотичном делу. На тим скуповима, незаменљиви и када је реч о популаризацији књига, присуствују љубитељи литерарног стваралаштва. Том приликом издавач уступа на поклон просечно по 30 и више књига присутнима, што је такође један од конкретних начина и метода ширења и популарисања књига. Тако је "Филекс" поклатио читаоцима више од 6000 примерака књига. Поред Лесковца, промоције књига из продукције "Филекс" одржавају се и у другим местима.

ИЗЛОГ ИЗДАЊА ГОСПОДАРИ РЕЧИ

ПЕСНИЦИ И ПОЕТЕСЕ

Потврда "Филексове" комплетности јесте управо број аутора и издања које објављује. Увек води рачуна о пропорцијама; успева да их објави од најмлађих до најстаријих, разуђених интересовања, најчешће личних, интимних – уметничких: од песама о Лесковцу Боривоја и Маје Лукић до *Трагова опстајања у времену* Верице Баторевић-Божовић. А кад смо код времена, *Вечношћ* у је насловљена збирка Жаклине Ђекић, као и *Песме за вечно памћење* Александре Станојевић Цане.

Код "Филекса" објављују бардови лесковачке песничке речи Јосиф Стефановић и Михајло В. Дојчиновић. За њима, Зоран Стојановић, Срђан Ђорђевић, Небојша Крстић, Миодраг Драган Здравковић, уз то афористичар; и поетесе: Љиљана Јовановић, Татјана Вујошевић Дабић, Снежана Ц. Јањић, Славица Блажић Беба.

КЊИГЕ ПРОЗЕ

Прозним делима писаца из лесковачког краја "Филекс" указује поверење које она извесним особеностима заслужује. Стварана су најчешће класичним приповедањем догађаја, с наглашеним истицањем самог чина приповедања до стереотипа класичних средстава којима се такав поступак остварује. Издвајамо романе: Требежина Михајла Дојчиновића, Тумач сопственог сећања и Опсада Станка Миљковића, Сан бесане ноћи Братислава Тодоровића. Код "Филекса" је објављена и књига Царска крушка списатељице Љиљане Јањић.

Модернији поступак приповедања видљив је у романима Регент Саше Јовановића, Варљиво плаво Милорада Цветковића и Уклето Љубише Динчића.

ОТРГНУТО ОД ЗАБОРАВА

"Филекс" такође негује белетристичка дела о старом Лесковцу. У контексту целе издавачке продукције делују као сведочанство, да отргну од заборава догађаје и људе из прошлости и да их опишу; испричана махом истински, класичним приповедачким поступком. Почев од пустог Турског, о мајсторима, занатлијама, трговцима; биоскопима, позориштима, карневалима, новаторијама почетком прошлог века, о корзоима и младалачким лудоријама и оркестрима... И о много чему другом из Лесковца и његове околине, ближе и даље.

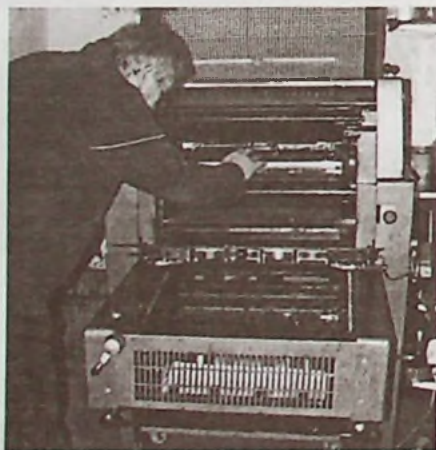
И објективно, без икаквих интервенција, с тачке гледишта приповедача "преписивача", попут Ненада Кражића *Кад су Ветерницом пловили чамци* или Бранислава Младеновића *Млађина Један живот*. Битна карактеристика романа Боре Стефановића *Кд см бија малечак* несумњиво јесте да је сав испричан дијалекатски, говором поднебља Лесковачког Поморавља.

ТРАГОВИ И ТРАГАЊА

По себи се разуме да у једном предлогу који обухвата период од деценије и по и у коме дефилију десетине аутора разних жанровских опредељења и интересовања, мора бити места и за научна дела. Ако не решавају крупне проблеме, "Филексови" аутори постављају и издвајају, указују на одређене теме и подручја, међу којима се издвајају и она ужа завичајна.

Издајамо две студије примаријуса др Вукадина Ристића: *Основи ортопедије и трауматологије и Термоминералне воде Сијаринске бање*, и два дела Милана Д. Симоновића: двотомни *Трагови и трагања о вароши Грделици и Цркви Успења пресвете Богородице у Мртвици*, на левој обали Јужне Мораве и средишњем простору Грделичке клисуре, на врху карактеристичног и доминантног гребена. Аутор иначе подсећа на то да је у време Јустинијанове рестаурације у V веку, а кроз српски Средњи век и у време Турака, била седиште парохије за више села Грделичке клисуре, као и на то да је од 1987. под заштитом државе.

"Филекс" штампа дела класичне историје, но и монографије и посебна издања, која се не удаљавају много од сувих података. Издаја се уигран тандем Хранислав Ракић - Живан Стојковић монографијама о лесковачкој Гимназији (1979 – 2009) и лесковачког Водовода (1954-2009). Објављена је монографија Стојана Д. Пауновића *Рафуна*, као и монографија о веку трајања школе поред реке, о Основној школи "Светозар Марковић", аутора Љубише Динчића, из чијег пера је настала и поетизована колекција записа о селима лесковачког краја под насловом *Бела земља*.

Читав подухват Небојше М.Ивановића о лесковачком Архиву "Филекс" је пропратио промоцијом, мада то чини готово уз свако своје издање.

ЗАПИСИ И ОПИСИ

Захваљујући њиховом проседеу, наклоно скрећемо пажњу на две књиге дугогодишњег публицисте и новинара Танјуга Властимира Вељковића, будући да обе надилазе границе видљивог и реалног и баве се фантастичним областима веровања и обичајне културе. Од записа те врсте и проседеа, настале су књиге *Иридино гласоносје* и *Камено звоно*, и добиле своје посебно место међу издањима нашег издавача.

ИЗАБРАНИ ЈЕСЕЊИН

Уметничком феномену, поетици и стваралачком поступку Сергеја Александровича Јесењина "Филекс" је указао изузетну пажњу објављивањем изабраних песама, у преводу Љубомира Ч. Глигоријевића.

"Част да понесе број један у превођењу Јесењина на југословенским просторима имао је Љубомир Мицић, који је, још за песникова живота, 1921. године, превео и штампао две његове песме; па Миодраг М. Пешић, Миодраг Сибиновић...", подсећа се у предговору.

ЗАВИЧАЈНИ КРУГ И СРПСКЕ ТЕМЕ

Песник и књижевни преводилац, Драган Тасић је запажен књижевни критичар есејист. "Филекс" му је стога указао посебну пажњу објављивањем две књиге те врсте: *Књижевни акценти и Завичајни круг* и српске теме. С разлогом, јер пише о појединим писцима и делима српске и француске књижевности пре свега, будући да је завршио Општу књижевност са теоријом на Филолошком факултету у Београду.

СРПСКИ ПИСАЦ ИЗ АМЕРИКЕ

Овај лесковачки издавач објавио је две књиге једног од најзначајнијих и најплоднијих представника наше креативне дијаспоре, опредељене за интелектуални, уметнички и научни рад. Међу најрепрезентативнијима несумњиво је дугогодишњи универзитетски професор др Васа Михајловић, рођењем Топличанин, школован у лесковачкој Гимназији, одакле је био принуђен да одмах после друге светске војне емигрира, најпре у Немачку, па у Америку, где и данас тече своје најстарије дане.

За *Скитницама и другим причама*, "Филекс" му је недавно објавио књигу поетских проза *Границе немерљиве*, које читаоцима топло препоручујемо.

КЊИГЕ БЛИЗНАКИЊЕ

Из круга "Филексових" издања издваја се и једна издавачка особеност. Односи се на две књиге истог аутора, у истој графичкој опреми, као близнакиње. Реч је при том о жанровски различитим делима, песничкој књизи *Испуњење* и приповедачкој прози *Сигнали Слађане Сл. Стојановић*, иначе запаженој сарадници "Успења". У сваком случају, плодно исторечје из кога се родила њена посебитост.

ПУТ-ОПИСИ

Опредељујући се за широк дијапазон издавачких интересовања, "Филекс" је објавио и књиге које продубљују читалачке хоризонте, захваљујући ауторима који радо путују и записују. Препоручују се путописна проза Милана Рад. Божовића *Сибирска прича*, о граду Краснојарску, у срцу Сибира, где "беле брезе плачу", као и управо изашла књига *Брђанске приче* истог аутора.

Колико је за Лесковчанина др Велизара Баљозовића *Рим велики мали град* посведочава његова "сасвим обична прича о животу и љубави избеглих Срба у Италију, после последњег балканског рата". Тим пре што лекар и хуманиста др Баљозовић од 1993. живи у Риму, не заборавивши родни Лесковац. "Тачка" је, иначе, известила да је у свечаној сали Амбасаде Србије у Риму, септембра 2006. године, ово дело промовисано уз учешће представника амбасаде, књижевника Милисаве Савића, који је аутора вредновао комплиментом да је "српски Чехов", док га је други промотер, др Дејан Ђорђевић, ословио као "лекара грађанина света".

ДЕЦЕНИЈЕ РАДИСАВА ФИЛИПОВИЋА МЕРЕНЕ ФОТОСИМА

Радисав Филиповић, оснивач Куће и издавач, исто тако, врсни је стваралац у области уметничке фотографије. О томе пластично и врло документовано сведочи заиста импозантан број диплома, захвалница, плакета и других високих признања стечених на самосталним и колективним изложбама фотографија и дијапозитива у земљи. У недељнику "Наша реч" у Лесковцу, у којем је радио од 1970. до 1996. године најпре као фоторепортер, а потом уредник фотографије, објавио је небројено фотографија из свих области живота и рада овог поднебља. Оне представљају незамењив документ и неизбрисиво су сведочанство у том времену и годинама иза нас. Својеврсно је огледало и печат тог времена и непоновљива слика живота мереног фотосима у раздобљу од две деценије.

Уз редовне радне обавезе, бавећи се уметничком фотографијом, Филиповић је достигао изузетне успехе и резултате, који значе његову афирмацију и афирмацију града и завичаја. Реч је о престижним наградама, добијеним у врло оштрој конкуренцији најпознатијих фотоаутора у земљи. Међу наградама су: Повеља конференције новинара Југоисточне Србије "Алекса Маркишић" 1986. године у Нишу, за новинску фотографију.

У припреми је монографија о стваралачком раду и доприносу Радисава Филиповића уметничкој фотографији и афирмацији града и завичаја у овој области културе.

ПРВИ КОРАЦИ И КОРИЦЕ

Могу зачудити и пријати издања за децу и о деци, а и деце аутора, које "Филекс" објављује у прегрштима. Овај издавач с разлогом је објавио *Витеза Теодора, аждају и пегаву Мају* ауторике Љиљане Крстић, која се већ представила као врстан песник читаоцима подлистка "Политика за децу". *Дечјем свету*, како иначе гласи наслов једне њене књиге, посвећена је и поетеса Љубинка Младеновић, која у "Филексу" објављује још и *Мале велике радости* и *Оловка пише срцем*. Нини Костић објављена је пак књига под насловом *Сломљена крила*. *Први кораци* Анице Крстић у поезији траговито су међу корицама њене истоимене књиге, коју се ова ученица основне школе зарана осмелила да објави.

УРЕДНИЦИ АУТОРИ

Уредници "Успења", уједно и у "Филекси", јављају се и као аутори овог издавача.

Саша Хаџи Танчић, стваралачки подстицајан и иницијативан, без кога не би било појединих уређивачких настојања, објавио је овде књигу есеја, огледа и чланака *Корен, копрена*, и још две књиге у истој опреми чији је издавач Нишки културни центар: *Повлашћена места* и *Из дубине књижевног дела*.

Дејан Ђорђевић је без сваке сумње "Филексово" песничко откриће с обзиром на то да је најпре подржан првом збирком *Јесам и нисам* и потврђено другом *Непристајања*. У основи ове поезије једна је модерна књижевна поетика, једногласна је критика у вредновању обе збирке.

Десет бројева и три године излажења

Знање, веровање, стварање, вредновање – доминантни су видови, разијени хоризонти часописног уређивања “Успења”, у граду разуђене часописне периодике, као још једна у основи недељива креативна акција духа који призива и афирмише, осмишљава и узвишава. На једном ужем плану, завичајном, од првог броја, испољене су могућности суштинског јединства са ширим, универзалним просторима стваралачког односа према животу и свету, и самом позиву и чину *ојиса часа*.

Прво ново књижевно гласило у новом, двадесет и првом веку, у Лесковцу, убаштињује се као засебит сегмент наше културне традиције да указује

и доказује, већ називом, световно и духовно успење вредностима и остварењима која прилажу и самеравају старо и ново, садашње и будуће.

Остаје нам да суверено и одговорно изведени подухват препустимо валоризовању постигнутог у равно десет бројева, тромесечне динамичности излажења, за касније шире и свестраније културно-историјске интерпретативне увиде, за шта је ово трогодиште “Успења” дало иницијалну снагу за читаву једну феноменологију егзистирања у националној култури као непосредно доказив вид стварног културног егзистирања, док се могло и колико се могло.

ИЗ САДРЖАЈА

ПЕСНИЧКА РЕЧ

Рубрика “Певање мишљење”, већ на другој, коричној страни, оцењује се као једна од најбољих, пре свега због избора песама новијих српских аутора, читаве мале антологије.

Престижно место, као, уосталом, у знатном делу савременог српског песништва, добили су: Симон Симоновић, Душко Новаковић, Мирослав Максимовић, Братислав Р. Милановић, Гојко Божовић, Злата Коцић, Александар Б. Лаковић, Небојша Деветак и Енес Халиловић.

Судећи по идејној и естетској разуђености, савремено српско песништво видљиво је на страницама десет бројева “Успења” у три главна смера. Најпре, кроз тесно повезивање са песничком традицијом. Потом, кроз истраживачка проширења, разбијање естетских норми. Напосе, кроз нове језичке и обликоване структуре.

Са представљања новог броја “Успења”

Око ова три главна идејна и естетска тока развијени су и песнички доприноси аутора из других књижевних средина, што, све скупа, доприноси још једном драгоценом динамизму нашег часописа. Дакле, постоји много разлога због којих су се нашли на страницама “Успења” Миодраг Павловић,

Слободан Ракитић, Гојко Ђого, Иван Негришорац, Марија Кнежевић, Мирослав Цера Михаиловић, Бојан Јовановић, Зоран М. Мандић, за њима, Предраг Луковић Бајо, Весна Егерић, Стојан Симић Крпица, Дејан Богојевић, Владимир Вукашиновић, Дејан Ђорђевић.

ГЛЕДИШТА, САЗНАЊА, СУДОВИ

Успења су се потрудила да доносе и жанровски разуђене прилоге наших угледника, у којима они износе своја гледишта, сазнања и судове, доживљаје и запажања. То су беседе, епистоле, путописи, мемоарски записи и огледи из пера Звонка Марића, Трајана Стојановића, Драгослава Михаиловића, Љубомира Симовића, Павла Угринова, Радослава Војводића, Душана Стошића, Павла Стефановића, Милорада Х. Јевтића, Радивоја Микића, Михајла Пантића, Јована Ћирилова, Мирослава Егерића, Милоша Петровића, Предрага Р. Драгића Кијука, Моме Димића, Марка Недића, Милана С. Димитријевића, Димитрија Тасића, Слађане Илић, Татјане Делибашић, Гордане Влаховић, поред осталих.

ПРЕВОДИОЦИ

По неписаном правилу, превиђају се или изузимају преводиоци. Но, битна су и њихова стваралачка остварења на путу од ауторског дела до читалаца са других говорних подручја и језика. Половина успешности рецепције дела припада несумњиво успешном преводу.

Бирали смо их, а они изабрали и преводили за “Успења”: Давид Албахари, Милисав Савић, Звонимир Костић Палански, Здравко Кеџман, Ивана Ђорђевић, Весна Егерић, Владимир Даштевски, Снежана Видојковић-Стојковић, Ристо Лаиновић, Ђорђије Контић, Владимир Игњатовић, Надежда Обрадовић, Александар Јањић, Драган Тасић.

ПРОСТОРИ ПРОЗЕ

Ево још једног, могло би се рећи, антологијског представљања – савремене српске уметничке прозе, на страницама “Успења”. Представљени су аутори разуђених прозних поетика, стилских особености, аутентичних уметничких структура и изражајних вредности. Најистакнутије ауторе разних генерација прозаиста, захваљујући којима протеклих година и деценија српска проза осваја и додаје нова подручја прозног израза, и на страницама “Успења” осмишљавају стварне и фиктивне светове, просторе рационалног и ирационалног.

Самим тим што су одабрала ове ауторе, “Успења” су заузеле одређен уређивачки став и довела себе, хтела то или не, у ситуацију да деле судбину објављених прилога који се читаоцу препоручују из иначе богате стваралачке области уметничке прозе у савременој српској култури (по реду појављивања): Зоран Ћирић, Јовица Аћин, Давид Албахари, Радован Бели Марковић, Драгослав Хаџи Танчић, Воја Чолановић, Васа Павковић, Душан Стојковић, Милорад Ђурић, Жарко Пешикан, Сунчица Денић.

Приповедач и романсијер Драгослав Михаиловић, у овом броју, представљен је одломком из драме, будући да његова драмска дела већ играју на нашим сценама.

ВЕРА И ПОБОЖНОСТ

Вера и побожност, такође из поднаслова часописа, велика су тема, но и тајна. Дало би се цело људско подвером, судбинско под духовношћу, трагично под религиозношћу.

При том, Христова наука о љубави која све превасходи, у основи је објављених прилога којима су обогаћене не само странице, него такође дух и душа читалаца “Успења”.

Дајући сунчане видике људском животу и његовој трагичној судбини својим прилозима, за “Успења” су, до сада, о вери и побожности писали свештеници Мирослав Јовановић и Зоран Филиповић, затим лекар Сташко Стојковић и песник, књижевни преводилац, приповедач и вајар Звонимир Костић Палански, почасни доктор теологије. Ваља издвојити почетне

странице докторског рада владике Нишког, почившег др Јована Илића, о богомилима. Занимљиво је и то да су најзначајнији деловистудије “Онтологија и етика у хришћанском предању” свештеника Зорана Филиповића објављени у три наставка у бројевима 7, 8 и 9 часописа.

Духовношћу су надахнути и стихови наших уважених песника Слободана Ракитића, Весне Егерић и Владимира Вукашиновића, а пре свих академика Миодрага Павловића.

КЊИЖЕВНИ ПОРТРЕТ ЗАВИЧАЈА

На једном од уређивачких планова “Успења” нашли су се и стваралачки домети лесковачких и, шире, јужноsrпских аутора. Већ и сама та чињеница довољна је да изазове интересовање, колико зато што су објављени по позиву, толико и зато што су, захваљујући тој оријентацији, укључени у шире, актуелно настојање на активирању вредности ауторских прегнућа ван уважених књижевних и културних центара. Сад остаје битно питање: колико регионалне особености у уметничкој транспозицији, имају опште значење и вредност? И колика је мера самосталне одрживости у условностима остваривања стваралачке имагинације овде насталих творевина?

Стваралачки напор и уметничко уобличавање испољени су код ових препоручених аутора: Томислав Н. Цветковић, Верница Баторовић Божовић, Ненад Кражић, Мира Коцић, Милорад Цветковић, Данило Коцић, Јовица Стојановић, Драган Тасић, Драган Радовић, Драгомир С. Радовановић, Љубиша Динчић, Предраг Митровић, Небојша Вељковић, Братислав Тодоровић, Миодраг Драган Здравковић, Срђан Димитријевић.

Ослушкујући било савремених и актуелних кретања у завичајном књижевном простору, “Успења” су препоручила читаоцима прва јављања нових, млађих ауторских гласова, попут Ђорђија Контића а, Саше Николића и Владимира Цветичанина (проза) и Марије Стојановић, Саше Станковића и Даринке Крстић (есејистика). На њима је да наставе да осмишљавају своје ауторске светове.

Подсетили смо и на заборављену ауторицу Веру Пешић, чије прозне текстове је приредио њен биограф, историчар Никола П. Илић, и тиме додали карику више на књижевно стваралаштво у Лесковцу између два светска рата.

ТРАЈАН СТОЈАНОВИЋ

Мало знамо, или готово ништа не знамо, о личности која је делом и предавањима о балканској цивилизацији заувек изменила многим поглед на историју. Истакнути историчар српског порекла Трајан Стојановић, рођен у македонском крају, а провео дужи део живота у САД, одабрао је Балкан за своја научна изучавања као област насељену многим разноврсним нар-

одима и културама, а уједно га је такав приступ водио и ка историји света. Бавио се такође Европом, но и затвореном мрежом њеног екосистема.

Такву личност, на својим страницама, “Успења” су представила баш зато што је његова научна делатност заснована на универзалним начелима, зато што је поуздана и смела, а што је од изузетне важности имати у виду све скупа у вези с њим данас, и убудуће. Пажња му је указана већ у првом броју “Успења”. Умро је децембра 2005. године.

Главни и одговорни уредник “Успења” - Саша Хаџи Танчић

НОАМ ЧОМСКИ У “УСПЕЊИМА”

Дешава се да неке књиге допонирају увреженим ставовима и “обарају” поставке о свету који нас окружава, иако је истина изнета у њима очигледна и позната. То се збива и приликом читања књига водећег филозофа данашњице, ангажованог интелектуалца, лингвисте и научника са престижног Харвардског универзитета, аутора студија савремених међународних политичких односа, Ноама Чомског, једног од највећих критичара тзв. Новог светског поретка. Као повод за прилог о Ноаму Чомском послужила је његова књига са провокативним насловом *Нови милитаристички хуманизам*, у којој аутор објашњава прилагођавање традиционалне политике доминације моћних држава у измењеним савременим условима. “Успења” доносе заправо прилог

редовног професора Правног факултета у Нишу, родом из Лесковца, др Гордане Станковић, под насловом “Право хуманитарне интерверзије”, али и прилог Ноама Чомског “Права слика ‘глобализације’”, са Интернета. Тема је доминантна савременим светом, толико пута исказана и анализирана – срж је овог дела Ноама Чомског и његовог посебно објављеног прилога, и носи примат над делима са супротним политичким предзнаком политике и “филозофије” Новог светског поретка. Професорка Станковић упознаје читаоце са машинеријом одгуђених ужаса, стравичних односа људи и механизма нових освајача света, што је на својој судбини осетио српски народ, почетком двадесет и првог века бомбардован “милосрдно” и “хуманитарно”.

У РАЗЛИЧИТИМ СФЕРАМА ЗВУКА

На страницама “Успења”, у сазвежђу ауторских прилога, издвајају се и “Играчке Милимира Драшковића” Милоша Петровића о композицијама нашег даровитог композитора минималистичког концепта, који подразумева мултипликацију композиционих поступака (имитацију, каноне, инверзију и толико другог). Баш такав преплет поступака и порука аналоган је, према Милошу Петровићу, скупим дечјим играчкама.

Прилог нашег музичког уметника објављен је у броју 4. марта 2008. године, али

Милош Петровић није само човек клавијатура, већ и онај који у тај свет уводи млађе, своје студенте на Факултету музичких уметности; он је и композитор и интерпретатор у различитим сферама звука, помало и писац, како је сам себе назвао: “Просто, мислим да треба писати онда када имаш шта да кажеш”, вели он. Има три књиге: *Михаило из Пећи*, биографског карактера о непостојећој личности, у форми писама, затим *Левант над Левантом* и *Житија Мардарија монаха*.

РАЗГОВАРАЊЕ

Од првог броја, посебна пажња посвећена је драгоценој рубрици Разговарање са добраним бројем истакнутих саговорника, почев од књижевника и сликара Моме Капора. Све скупа, и сваки појединачно, предочавају непосредна животна и стваралачка искуства, у вези са интелектуалном личном и јавном храброшћу и проницљивошћу. И постављена им питања тичу се њиховог ауторског дејства на друге, савесно и одлучно.

Разговарано је, већ смо рекли, са Момом Капором, потом и са Драганом Пејићем, Петром Милосављевићем, Игором Јаркевичем, Милошем Ковачевићем, Јованом Радловићем, Адамом Пуслојићем, Никитом Миливојевићем, Љубишом Ристићем и Пером Зупцем.

ТЕМАТИ

У настојањима да “Успења” сходно називу изражавају својеврсно обасјавање наших могућих живота и стваралаштва кроз веровање и знање, кроз уметничко стварање, па и кроз теме “из нашег савременог живота”, завршне странице појединих бројева уступане су тематизованим деоницама, популарним тематима.

Тако су читаоци “Успења” бар донекле били у читалачком додиру најпре са Атинским уставом за који се претпоставља да га је уобличио Псеудо-Ксенофонт (бр. 4), затим са Проучавањем наратера Цералда Принса (бр. 6), причама Под својим временом Вере Пешић у избору приређивача Николе П. Илића (бр. 7), Одбраном града Срђана Димитријевића (бр. 9) и, у овом броју (10), са Пословима и мисијом, петнаест година од оснивања и пословних успеха Графичко-издавачке куће “Филекс”, издавача нашег часописа и наших десет бројева.

Тачно пре четири године (26. децембар 2005.), Графичко-издавачка кућа "ФИЛЕКС", формирала је "ТАЧКУ", лесковачке новине. Ти скромни, трудољубиви и усамљени информативни радници на челу са власником Издавачке куће, Радисавом Филиповићем, посејали су семе чији су плодови, на жалост, трајали само две године. Лист је објављивао теме из друштвено-политичког, привредног и културног живота грађана. Право задовољство је указати на чињеницу да је "ТАЧКА" покренута и да је излазила управо у време веома сложених и прекретничких политичких околности, и као информативно гласило, видљиво утицала на развој демократских процеса уопште, па и у Лесковцу.

Текстови прожети мирисом давнине, што у себи носе аманет прошлости и бурне тонове савремености, уносили су у душу читалаца сваког другог понедељка у месецу, снажну веру у живот и људе и љубав према слободи мишљења и правди, а понајвише истини. Дубоко развијена мисао да се види истина, смелост да се она саопшти, вештина да се од истине створи убојито оружје, и изузетан дар за општење са читаоцима, то је била суштина оних који су писали за "ТАЧКУ".

Једна од најзначајнијих замерки које смо у току те две године добијали, јесте својеврсна "безбојност" и недостатак било какве јасне идеологије. Нама је

управо таква замерка потврђивала успех идеје да у средини где смо имали медијску блокаду покренемо новине које би обухватиле што шири идејни коорпус. То смо и чинили.

"ТАЧКА" није имала претензије да било коме "суди", него да пре свега у мери могућности износи афирмативне стране, чак и неких негативних појава и, пре свега, информише грађане. Били смо свесни да је то могло да делује као локал-дефетизам, али смо сматрали да је више него довољно оних који лесковачку локалну идеју бране боље него што бисмо ми то умели и оштро жигошу све форме локалних девијација. Не сумњамо да смо за све то време за неке били "патриоте" за друге страни плаћеници и пропагандисти. Међутим, ми смо били решили да радимо нешто ново и другачије, првенствено за нас и наше потомке. "ТАЧКА" је учинила помак, на осталима је да искораче.

Предност лесковачких новина "ТАЧКА" је у томе што су биле надпартијске и надполитичке. Уредник није заборављао поруку старог Волтера: "Не слажем се са саговорником, али ћу све учинити да се другачије мишљење обелодани".

Суочени са озбиљним финансијским проблемима, а без имало разумевања локалне власти за њено значење, "ТАЧКА" је престала да излази.

ПРЕЛИСТАВАЊЕ

Иако је "Тачка" била пре свега информативно гласило и "покривало" је све области јавног и друштвеног живота, наш избор у акцентовању појединих рубрика и прилога тиче се пре свега културе и уметничких области. Као хроничар савремених збивања, "Тачка" је постављала у први план садржаје којима је окружавана, а многе је и сама покренула. Тиме је остала на трагу својих претходника, попут "Црквеног гласника" од пре дванаест деценија, и "Лесковачког гласника" потом, и "Лесковчанина" из 1896, све до "Наше речи" из поратних година од 1944. до недавног гашења! Између два светска рата у Лесковцу је уређивано 18 листова, ревија, часописа и сличних издања.

А да не подсећамо на то колико овога часа медијски простор делује и дејствује у демократском Лесковцу. Спасоносну слободу јавне речи и медија и да не спомињемо. Ни на видику, ни у панорами.

ТРИДЕСЕТ И ТРИ БРОЈА

Ишла су 33 броја, а трошкове штампања финансирао је РАДИСАВ ФИЛИПОВИЋ, власник и оснивач листа. Лист је посебно неговао рубрику из области културе, о новоизашлим књигама, не само из ФИЛЕКСА; о признањима институција културе, о истакнутим културним посленицима, о новим идејама у култури и др.

Главни и одговорни уредник "Тачке" - Дејан Ђорђевић

КУЛТУРО, КУДЕ СИ?

На неумесно и нестручно излагање једног одборника о друштвеном стању и статусу културе у Лесковцу, био је нагнан да реагује лично оснивач и власник "Филекса" и "Тачке", господин Радисав Филиповић дужим полемичким текстом под индикативним насловом, дијалекатски интонираним: "Културо, еве ме!" у којем, између осталог, пише:

"Звучи невероватно, али је једина истина да надлежни не воде рачуна о појединим значајним активностима за наш град. Чудни су критеријуми по којима се дају средства за одвијање културних активности. Некоме се даје и превише, а некоме ништа".

Однос средине према културном стваралаштву не завршава се само, на жалост, опсесијом кривнице појединих самозваних критичара културе, већ читаве Општинске управе за друштвене делатности, задужене за "културна дешавања у граду", но и целокупне општинске структуре, чије је политичко гесло и пародирано насловом: "Културо, еве ме!" Или како је изјавио сликар млађе генерације: "Ишчупати неки динар за културу је као вађење зуба на живо".

МАТИЧНА СЦЕНА

Да је позориште уопште – на раскршћу, а не само лесковачко, и не само у Србији, уочено је на посебном скупу за који је хроничар "Тачке" обавестио да је организатор Ресор за културу Демократске странке, поводом јубиларне годишњице Народног позоришта у Лесковцу. О томе су говорили Вида Огњеновић, Борка Бошковић, директор Галерије "Хаос", и др Јован Деспотовић, историчар уметности и уредник Трећег програма Радио-Београда, уверени да матичној сцени предстоје бољи дани. Само, убрзо после тога, као за неко чудо, све је остало по старом.

БЛАГО ХИСАРА

Не само културе, него токови времена могу бити завек заустављени, супротно парадоксалном психолошком доживљају да оно непрестано тече, но и то, чини се, утиче на развој људског присуства на планети. Сарадници "Тачке" извештавају о постојању ранијих времена, неких ранијих, других цивилизација, о чему сведоче археолошка истраживања на Хисару.

Што се тиче збивања на лесковачкој и српској музичкој сцени, у време док је "Тачка" излазила многи рокери задивљују младе, респектибилнији старији свет ужива у хорском и оркестарском дириговању педагога и музичког ствараоца Шерифа Дамацића, оснивача камерног оркестра "Амарозо". Њихови концертни наступи чест су предмет непосредног интересовања "Тачке", као и рад Музичке школе "Станислав Бинички, најпроверенијег расадника младих интерпретатора нота и партитура.

О читавом, археолошком благу је реч.

Хроничари "Тачке" тиме као да показују да је лети, у време "мртве сезоне" - најживље.

Благо нама на том благу Хисара! Још да умемо да га сачувамо.

Јер, на крају крајева, у којој епохи култура није била цветајућа, као и читав свет, само се то, изгледа, схвати – много, много доцније.

ПИТАНИ, ОДГОВАРАЛИ

Овај информативни лист доноси је врло занимљиве интервјуе са представницима и гостима града, и стога су од значаја не само у лесковачким размерама. Искораци те врсте видни су у непосредном дијалогизовању са књижевником Браном Црнчевићем, културологом др Ратком Божовићем, лекаром др Јованом Букелићем, пре свега са његовим преосвештенством, владиком Епархије Нишке, господином Иринејом, обављеним у Нишу

као духовном центру од првих векова хришћанства до данас. Више светла на своје стваралачке личности и рад, интервјуом, изоштрили су и двојица успешних Лесковчана, мајстор карикатуре, светски проверено име, Миодраг Величковић, и глумац (једном глумац, увек глумац) са лесковачке сцене Драган Димитријевић. Међу незаобилазним челницима општине и града издвајају се као саговорници “Тачке” најуспешнија пословна жена у 2006-ој години, дипломира-

на социолошкиња Слађана Младеновић, иначе тадашња директорка Лесковачког културног центра, и новонабрани председник Општине др Владан Маринковић, који констатује да су избори показали да је град подељен на две струје – радикалску и демократску, да је Лесковац “изабрао Европу и демократију”, али ни ургентно, како је обећао, није урадио готово ништа да би град на Ветерници – престао да тоне.

ЛИЧНОСТИ И ДЕЛА

“Тачка је тежила, такође, да представља целовите опусе појединих стваралачких личности, пре свега дојане уметничког и научног стваралаштва, тиме раздобље и дух времена.

За јачање културних веза са Француском, професор др Душан Јањић заслужено је стекао значајно признање Витез реда академских палми, којим га је одликовала Држава Француска. Др Јањић се није зауставио на томе. Он је објавио монографију *Француски клуб*, чиме је прегледно и систематично известно о улози и месту овог изузетног стецишта културе у Лесковцу између два светска рата и потом.

Песник и драмски писац, културни прегалац и јавни радник Томислав Н. Цветковић стекао је заслужену репутацију Човека године у избору америчког института за културу.

Породица Тимченко, у знак сећања на свог уваженог члана, књижевника и филозофа Николаја, антиципирала је обнову задужбинарства, оснивањем прве такве врсте у Лесковцу после Другог светског рата. Превасходна намена јој је да организује систематско проучавање стваралаштва Николаја Тимченка и других лесковачких писаца. У организацији Задужбине, уз сарадњу Српске књижевне задруге из Београда, убрзо – а и то бележи “Тачка” – промовисано је Тимченково постхумно објављено дело *Књижевност и догма*, о којем су беседили др Ђорђе Вуковић, др Горан Максимовић, др Марко Недић и мр Јован Пејчић. Међутим

својевремено преприсутан на страницама југословенских књижевних и филозофских гласила, наш савременик Николај Тимченко није дочекао појаву “Успења” да и у њима сарађује. Одужужемо му се постхумно објављеним прилогом “О Душану Стошићу и његовим књигама”, иако ће се књижевна заоставштина Николаја Тимченка тек обелоданити и изучавати.

... И ДРУГО

Ништа мање занимљиво нису ни прилози сарадника “Тачке”. У то време јављају се антрополог Јовица Стојановић студијом у наставцима “Зашто лажемо”, историчари др Момчило Павловић и Небојша Ивановић, док се уводницима оглашава уредник Дејан Ђорђевић. И “Тачка” је неговала “приче из старог Лесковца”, из пера хроничара Саве Димитријевића.

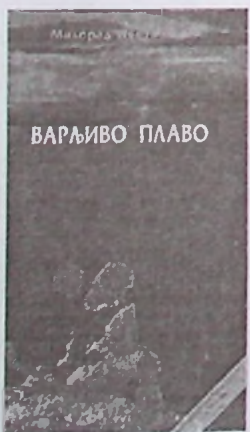

Силвестро Лега: “Читање”

КОНКУРСОМ ДО НОВИХ НАСЛОВА

Године 2004. Радисав Филиповић и његова Графичко-издавачка кућа расписују књижевни конкурс "Свитаk" за необјављене рукописе збирки песама и романа. Те године прispело је 65 дела од исто толико аутора из Србије и са простора некадашње Југославије, као и из иностранства. Награда је штампане одабраних рукописа о трошку издавача. Избор дела за штампање поверен је стручном жирију који сачињавају афирмисани књижевници и књижевни критичари (за 2004. г чланови жирија су били: Милисав Савић, председник, Саша Хаџи Танчић и Томислав Н. Цветковић). Конкурс је, по броју прispелих дела,

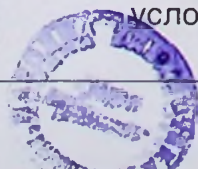

Награђена дела

наишао на висок одјек у круговима писаца. У првој години, о трошку издавача, штампан је роман који је добио прву награду.

Конкурс је као вид окупљања књижевних стваралаца и вредновања њихових дела расписан и наредне године, уз висок одзив аутора. На наредни конкурс, 2005. године, прispело је преко сто рукописа из Србије и околних држава.

Међутим, због скромних финансијских средстава издавач није у ситуацији да доследно одговори својим обавезама према ауторима и стога је обустављено његово даље расписивање, док се не стекну повољни материјални услови.

Међу најновијим издањима, "Филекс" овога пута издваја две монографије и књигу кратких прича,

аутора пореклом са југа Србије.

Укратко, дакле:

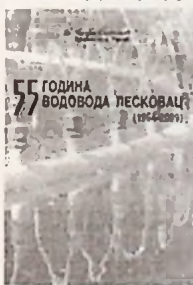
Милан Рад. Божовић
БРЂАНСКЕ ПРИЧЕ
приче
145 стр.
формат А5

Ужичанин у Лесковцу исписао је искрене странице живота једне породице, једне фамилије и једног народа. Рецензент још додаје да аутор прича у другом лицу и да је у свету пишевог живота остала само прошлост. Књигу је објавило Удружење писаца општине Лесковац, али Филекс је, у својству штампара, препоручује и као своје издање.

Хранислав Ракић
Др Живан
Стојковић
ГИМНАЗИЈА
Лесковац 1979-2009
монографија
257 стр.
формат А5

Још једно монографско дело из историје просвете и образовања Лесковца и југа Србије, из пера ауторског "двојца" Хранислава Ракића и Живана Стојковића. Дело је објављено поводом тридесете годишњице ове значајне институције, као "наставак" претходне монографије, којом је осветљен давни почетак њеног рада од оснивања до 1979. године.

Др Живан
Стојковић
Хранислав Ракић
**55 ГОДИНА
ВОДОВОДА
ЛЕСКОВЦА**
монографија
230 стр.
формат А5

После дуге од пола века је коначно сагледан "биланс" пет и по деценија рада и успешног пословања, захваљујући монографији којом се потврђује да Јавно комунално предузеће Водовод "остаје срце града којим он може да се поноси", како је лепо приметио садашњи директор Зоран Стојановић.

САДРЖАЈ

Милош Станковић: <i>Симболички живот</i>	2	Љубиша Динчић: <i>Надпричавање са сликама</i>	18
Енес Халиловић: <i>Воћке</i>	2	Гордана Влаховић: <i>Кад сунце пређе зенит</i>	18
Иван Негришорац: <i>Алба за бисерику светог Николе и Куртеа Де Арђешу</i>	3	Дејан Богојевић: <i>До куће у брду</i>	19
Драгослав Михаиловић: <i>Скупљач</i>	4	Предраг Бајо Луковић: <i>Спајање крајности</i>	19
Марко Недић: <i>Путници, радознали и узнемирени</i>	9	Велимир Поповић: <i>Опсихологији личности</i>	20
Даринка Крстић: <i>Смели поглед у Руску стварност</i>	10	Јован Илић: <i>Богомили, претече ренесансе и реформације</i>	22
Ирена Лукшић: <i>Из "Аутиобиографије"</i>	11	Дејан Ђорђевић: <i>Разговор са Пером Зупцем</i>	24
Лидија Дујић: <i>Романескне партитуре Лудвига Људевита Бауера</i>	14		
Елфрида Матуч Махуља: <i>Сушутништва</i>	17	ДОДАТАК:	
		Петнаест година Филекса.	

УСПЕЊА

ISSN 1452-9122

Издавач **FILEKS** - Лесковац, Учитеља Мите 8,
тел/факс: 016/260-649; 260-721,
e-mail: fileks016@yahoo.com;

Оснивач Радисав Филиповић, Главни и одговорни уредник Саша Хаџи Танчић,
Уредник Дејан Ђорђевић, Дизајн корица: Милан Филиповић,
Компјутерска припрема: Филип Филиповић Штампа **FILEKS** - Лесковац,
тираж 300 примерака
Рукописе слати на адресу Издавача; Жиро-рачун: 160-55054-08 Banca Intesa
Цена примерка 100,00 динара. Годишња претплата 350,00 динара
"Успења" финансијски помаже СО Лесковац

Januar						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Februar						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

Mart						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

April						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Maj						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Jun						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

**SREĆNA NOVA GODINA
I BOŽIĆNI PRAZNICI!**

2010.

Jul						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Avgust						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Septembar						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Oktobar						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Novembar						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Decembar						
pon	uto	sre	čet	pet	sub	ned
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЉ ДОМАНОВИЋ"

30П 82

F УСПЕЊА
2009

ЈЕСОВИЋ

100006189,10

COBISS e